

แม่

นางเอมอร ขันติรัตน์

ชาตะ ๑๖ เมษายน ๒๔๘๓

มรณะ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๕

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๕

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

พระราชทานเพลิงศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชทานเพลิง.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / อุไร /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ **นางเอมอร ขันติรัตน์** เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมเป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของ **นางเอมอร ขันติรัตน์** ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๗

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูลกระหม่อมหญิง อุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๘.๓๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / อุไร /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพวงมาลา วางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของ **นางเอมอร ขันติรัตน์** ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้ม ซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศ อันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้า **ครอบครัวขันติรัตน์** ขอพระราชทาน พระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทด้วย ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้ เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมเป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้า และวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๗

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูลกระหม่อมหญิง อุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๘.๓๐ น.

[illegible]

จิตสว่าง/ พิมพ์ / [illegible] /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

[illegible]

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

หากความทราบโดยญาณวิถีถึงดวงวิญญาณของ **นางเอมอร ขันติรัตน์** ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้า **ครอบครัวขันติรัตน์** ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมเป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๘

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้า ฯ ให้ นายวิวัฒน์ เชาวน์วานิชย์ เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา ไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

<u>วันพุธที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕</u> เวลา ๑๘.๐๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / อุไร /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

พระกรุณาธิคุณครั้งนี้ หาก**นางเอมอร ขันติรัตน์** จะหยั่งทราบด้วยญาณวิถีใด ก็จะมีความปลื้มปีติเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้า **ครอบครัวขันติรัตน์** ขอกราบแทบพระบาทด้วยความจงรักภักดีและสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๖

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

โปรดเกล้า ฯ ให้ นายติรวัฒน์ สุจริตกุล เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๘.๐๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

พระกรุณาธิคุณครั้งนี้ หาก**นางเอมอร ขันติรัตน์** จะหยั่งทราบด้วยญาณวิถีใด ก็จะมีความปลื้มปีติเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้า **ครอบครัวขันติรัตน์** ขอกราบแทบพระบาทด้วยความจงรักภักดีและสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๖

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

โปรดเกล้า ฯ ให้ นายติรวัฒน์ สุจริตกุล เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๘.๐๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ /๑ไ /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์
	เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

พระกรุณาธิคุณครั้งนี้ หาก**นางเอมอร ขันติรัตน์** จะหยั่งทราบด้วยญาณวิถีใด ก็จะมีความปลื้มปีติเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้า **ครอบครัวขันติรัตน์** ขอกราบแทบพระบาทด้วยความจงรักภักดีและสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรสุดแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๗

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูลกระหม่อมหญิง อุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

<u>วันอังคารที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕</u> เวลา ๑๘.๓๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / ๑ใบ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดีได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวของ**นางเอมอร ขันติรัตน์** สำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรสุดแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๘

สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้า ฯ ให้ นายวิวัฒน์ เชาวน์วานิชย์ เชิญพวงมาลาของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายา ไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕ เวลา ๑๘.๐๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / อุไร /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณา

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารได้ทรงพระกรุณาประทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

เกล้ากระหม่อมฉัน ครอบครัวของ**นางเอมอร ขันติรัตน์** สำนึกในพระกรุณาอย่างหาที่สุดมิได้

ควรมิควรสุดแต่จะโปรด
ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๙๓๗ | สำนักพระราชวัง

๒๕ เมษายน ๒๕๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูลกระหม่อมหญิง อุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ ณ ศาลา ๑๐ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

<u>วันอังคารที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๕</u> เวลา ๑๘.๓๐ น.

จิตสว่าง/ พิมพ์ / ๑ ใบ /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นางเอมอร ขันติรัตน์ เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระกรุณา

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า **นางเอมอร ขันติรัตน์** กราบถวายบังคมลาถึงแก่กรรมแล้ว พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ได้ทรงพระกรุณาประทานพวงมาลาวางหน้าหีบศพเป็นเกียรติยศ

เกล้ากระหม่อมฉัน ครอบครัวของ**นางเอมอร ขันติรัตน์** สำนึกในพระกรุณาอย่างหาที่สุดมิได้

ควรมิควรสุดแต่จะโปรด
ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวขันติรัตน์

ประวัติ
คุณแม่เอมอร ขันติรัตน์

คุณแม่เอมอร ขันติรัตน์ เกิดเมื่อวันอังคารที่ ๑๖ เมษายน ๒๔๘๓ เป็นบุตรของ ร้อยตรีอ่อน มิคร้าม กับนางกุหลาบ มิคร้าม มีพี่น้องร่วมอุทร จำนวน ๖ คน คือ

๑. นางศรีนารถ ศีริกลิ่น
๒. นางอรุณวรรณ ยวงสุวรรณ (ถึงแก่กรรม)
๓. พ.ต.อารีย์ มิคร้าม (ถึงแก่กรรม)
๔. นางอุไรวรรณ บุญญานันต์
๕. นายอรัญ มิคร้าม
๖. นางเอมอร ขันติรัตน์ (ผู้วายชนม์)

และได้สมรสกับ พันเอก (พิเศษ) วิชัย ขันติรัตน์ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๐๖ มีบุตรธิดา ๓ คน คือ

๑. พันเอกหญิงธารทิพย์ ขันติรัตน์

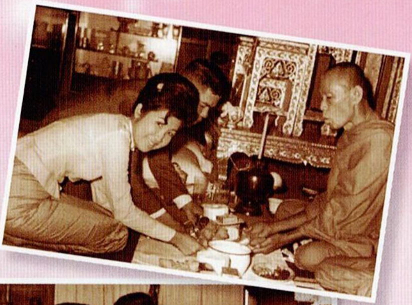
๒. นายกิตติพงษ์ ขันติรัตน์ สมรสกับ นางรุ่งนภา ขันติรัตน์ มีบุตร ๒ คนคือ เด็กหญิงจารุรัตน์ ขันติรัตน์ และ
เด็กหญิงสุพจี ขันติรัตน์

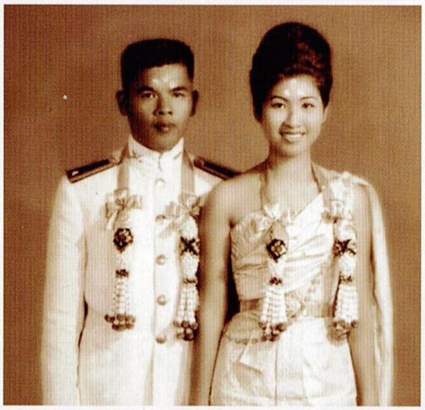
๓. พันเอก อาสาศึก ขันติรัตน์

ภาพอดีต - ปัจจุบัน

เริ่มต้น

ความรัก และความผูกพัน

ท่องเที่ยว

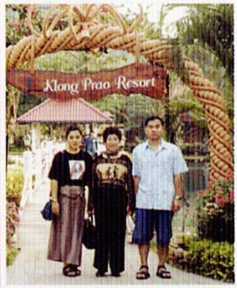

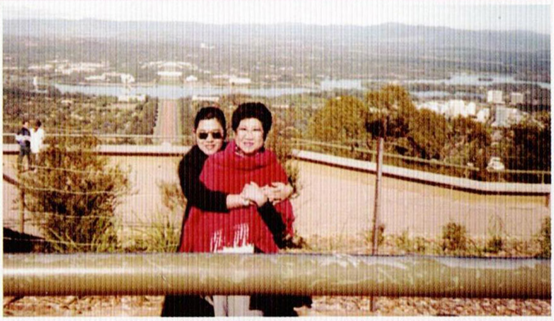

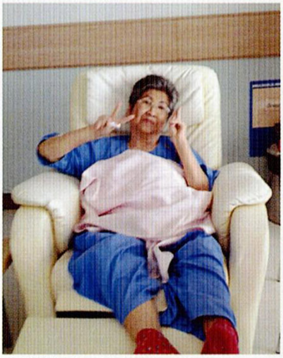

บั้นปลาย

ภาพสวดอภิธรรม

ภาพสวดอภิธรรม

ภาพสวดอภิธรรม

จิรายุ - ท่านผู้หญิงอรนุช อิศรางกูร ณ อยุธยา
พลเอกประยุทธ์
หน่วย ทม.รอ.
พลโท อุดมเดช-วิภาดา สีตบุตร
รายการ Nine Entertain
พ.อ.พงศกร-ศิริสุภา อาจสัญจร

ด้วยความรักและอาลัย

แม่สุดที่รักและบูชายิ่งของครอบครัวขันติรัตน์ ๕๐ กว่าปีที่เราได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา นับได้ว่าเป็นเวลาที่เนิ่นนานมากโขอยู่ทีเดียว เหมือนเยี่ยงอย่างมนุษย์ปุถุชนทั่วๆ ไป หลายครั้งหลายหนที่เราต้องอดมื้อกินมื้อ เพื่อการบริหารครอบครัวมิต้องเดือดร้อน เรามีลูกด้วยกันสามคน แม่ได้คอยประคบประหงมดูแลเลี้ยงลูกและอบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามตลอดจนสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาเพื่อที่จะได้นำไปประกอบอาชีพสร้างฐานะของลูกๆ ต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่พ่อได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติราชการสงครามต่างประเทศ แม่ต้องเหน็ดเหนื่อยมากพอดูในการทำหน้าที่เป็นพ่อและแม่ในคราวเดียวกัน แม้ว่าบางครั้งมีอุปสรรคมากระทบการบริหารงานภายในครอบครัวถึงขั้นที่เราสองคนคิดจะทำลายชีวิตด้วยกัน แต่เนื่องด้วยบุญบารมีที่เราได้สร้างสมกันมาและคอยเป็นกำลังใจให้แก่กันและกันอยู่เสมอมา ทำให้อุปสรรคทั้งหลายเหล่านั้นผ่านพ้นไปได้ด้วยดี และลูกทั้งสามคนก็สำเร็จการศึกษานำไปประกอบสัมมาอาชีพเป็นที่เรียบร้อยตามเจตนารมณ์ของแม่

แต่แล้วจู่ๆ เปรียบเสมือนฟ้าพิโรธฟาดเปรี้ยงลงมาท่ามกลางฟ้าใสแดดจ้า สร้างความสะท้านไปยังทุกคนในครอบครัวของเราไปกับข่าวการเป็นมะเร็งที่ปอดของแม่ พวกเราทุกคนคิดแล้วว่าฆาตกรร้ายตัวนี้จะต้องพรากแม่ไปจากพวกเรามิวันใดก็วันหนึ่งในอนาคตอันใกล้นี้ นี่คือสัจธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดา

ในระหว่างที่เข้าทำการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ จนตลอดระยะเวลาประมาณสามเดือน พ่อและลูกๆ เฝ้าดูแลอาการป่วยของแม่ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน

สิ่งที่มีค่าต่อเรามากที่สุดที่เราภูมิใจชื่นใจและชื่นชมเป็นอย่างยิ่งคือการที่แม่ให้ลูกทั้งสามคนที่มีคุณสมบัติควรแก่การยกย่องในด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และความกตัญญูกตเวทิตาเป็นเลิศ เพียงขอให้เขาทราบเถิดว่าพ่อแม่ต้องการหรือไม่ต้องการสิ่งใดเขาเหล่านั้นพร้อมปฏิบัติตามอยู่เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะแม่ได้ฟูมฟัก เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดอยู่ตลอดมาเพื่อที่จะให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมและชาติบ้านเมือง

แม่ได้จากเราไปแล้วคือการดับไปของรูปธรรม นามธรรม ซึ่งเป็นไปตามสัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่าเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมชาติ คงเหลือไว้แต่ความอาลัยรัก ความคิดคำนึงถึงความรักความเมตตาปรานีอันใหญ่หลวงที่แม่มีต่อลูกๆ และหลานๆ อยู่ทุกวันเวลา จะไม่มีวันลืมเลือนไปจากใจเราทุกๆ คนอย่างแน่แท้แม้ว่าวันเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม

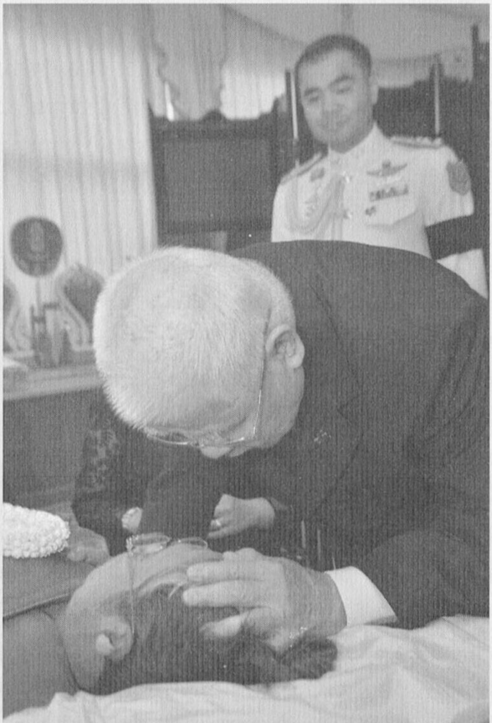
แม่ไม่ต้องห่วงอนาคตของลูกทั้งสามคน พ่อจะคอยดูแลเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับอนาคตของลูกๆ ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลานสาวสองคนอันเป็นสุดที่รักปานดวงใจของคุณย่า พ่อจะคอยดูแลแทนให้

ขอบุญกุศลทั้งหลาย อันเกิดจากทาน ศีล สมาธิ และภาวนา ที่พ่อได้ปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ขออุทิศส่วนกุศลผลบุญทั้งหลายนั้น พร้อมส่งเมตตาจิตไปยังแม่อันเป็นสุดที่รักของพ่อ ขอจงได้รับและได้อนุโมทนาให้น้อมนำจิตของแม่ไปสู่สุคติอันดีงามในสัมปรายภพด้วย พ่อฝากบทเพลงอันเป็นเพลงโปรดของพ่อบางตอนมาพร้อมนี้ด้วย

ฉันรักเธอ รักเธอ ด้วยความไหวหวั่น ว่าสักวันฉันคงถูกทอดทิ้ง
มินานเท่าไรแล้วเธอก็ไปจากฉันจริงๆ เธอทอดทิ้งให้อาลัยอยู่กับความรัก

รักแม่มากที่สุด

พ่อ

แม่ของลูก

ตั้งแต่ลูกจำความได้ ไม่มีวันไหนเลยที่ลูกจะไม่เห็นคุณแม่ตื่นเช้า คอยดูแลเอาใจใส่กับลูกทั้ง ๓ คน ตั้งแต่เล็กจนโต เฝ้าอบรบสั่งสอน ฟูมฟักลูกด้วยความรัก ความเสียสละอย่างไม่อาจจะหาสิ่งใดมาเทียบได้ เฝ้าเอาใจใส่ห่วงใยเรื่องอาหารการกินของลูกๆ และคุณพ่ออยู่อย่างสม่ำเสมอไม่เคยขาดแม้แต่ในยามที่เจ็บป่วย ยังคอยกังวลว่าลูกๆและคุณพ่อจะมีอะไรทานมั้ย

จนแม่ป่วยเป็นโรคมะเร็งปอด รักษามานานมาก ผ่าตัดปอดตั้งแต่ ๓ พฤษภาคม ๕๒ พอมาปี ๕๕ มะเร็งปอดมันลามไปทั่ว ลามไปจนถึงกระดูกสันหลัง ซึ่งไม่มีทางรักษาแล้ว ฉายแสงไป ๓๐ ครั้ง อยู่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ เกือบ ๒ เดือน อาการคงที่ไม่เจ็บปวด จะเจ็บก็ตอนพลิกตัวหรือเปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ ช่วงเวลาที่รักษาตัว คุณแม่มีโรคประจำตัวหลายโรคเช่น โรคไทรอยด์, โรคความดัน และหัวใจ ไปหาหมอที่โรงพยาบาลเหมือนกับไปเดิน Shopping (อาทิตย์ละ ๒ วันเป็นอย่างน้อย) จนพยาบาลจำหน้าได้ ตลอดเวลาเกือบ ๒ เดือนที่อยู่โรงพยาบาล คุณแม่ขออนุญาตคุณหมอออกไปเที่ยวนอกโรงพยาบาล ออกไปทานอาหารนอกโรงพยาบาล และออกไปดูบ้านใหม่ที่กำลังสร้างเกือบเสร็จแล้ว คิดว่าออกจากโรงพยาบาลครั้งนี้จะได้เข้าไปอยู่ หลังจากฉายแสงครั้งสุดท้าย คุณหมออนุญาตให้คุณแม่กลับบ้านได้ก่อนวันเกิด ลูกดีใจมากเลย อาการของคุณแม่คงที่ ไม่เจ็บปวด พูดได้ รับรู้ได้ทุกอย่าง เดินได้ ลูกคิดไปทางดีว่า คุณแม่คงอยู่กับลูกอีกนานๆ

ตั้งแต่ปีใหม่ ปี ๕๕ ลูกไม่เคยนึกเลยว่าคุณแม่จะอยู่กับลูกอีกไม่นาน มันไม่มีวี่แววเลย เห็นคุณแม่สบายดี ออกไปเที่ยวนอกบ้านได้เกือบทุกอาทิตย์ และที่สำคัญชอบไปตัดผม และรับประทานอาหารนอกบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่คุณแม่ชอบมาก คุณแม่รักความสวยงามเป็นที่สุด ชอบแต่งตัวแต่งหน้าให้สวยงาม ถือคติว่าไม่สวยจะไม่ยอมออกไปไหนให้คนเห็น

คุณแม่ขา..ลูกทราบจากคุณหมอว่าคุณแม่จะอยู่กับลูกอีกไม่นาน คุณหมอบอกให้ลูกทำใจแต่ลูกทำใจไม่ได้ทุกครั้งที่ลูกมองหน้าคุณแม่ ลูกคิดเสมอว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์โปรดช่วยให้คุณแม่ของลูกอยู่กับลูกไปอีกสักหน่อยเถอะ คุณแม่ของลูกไม่เคยทำบาปทำกรรมกับใคร ขอให้อยู่กับลูกอีกนานๆ อยู่ดูความสำเร็จของลูกๆต่อไปอีกนานๆ คุณแม่ขา..ลูกพยายามทำใจแล้ว ทำใจอย่างที่สุด แต่มันยากจังเลย คุณแม่ขา..ลูกอยากจะเขียน อยากจะพูดมากกว่านี้ ลูกคิดอยู่เสมอว่า..ถ้าวิญญาณของคุณแม่อยู่ใกล้ๆลูก คุณแม่จะต้องรู้และเข้าใจความรู้สึกของลูก

คุณแม่ขา..ไม่ว่าคุณแม่จะอยู่ที่ไหน ขอโปรดรับรู้ด้วยเถิดว่า ลูกรักและคิดถึงคุณแม่มากที่สุดเลย ถ้าชาติหน้ามีจริง ลูกขอเกิดเป็นลูกของคุณแม่อีกทุกๆชาติ ลูกจะได้ทดแทนพระคุณของแม่ทุกๆชาติ ในชาตินี้ลูกภูมิใจที่สุดที่ลูกได้ปรนนิบัติคุณแม่จนถึงวาระสุดท้ายของคุณแม่

กราบเท้าคุณแม่ด้วยความรักและเคารพที่สุด

ลูกเปิ้ล

คุณแม่คือศูนย์รวมใจของสมาชิกในบ้านทุกคน ยามเมื่อทุกข์ใจ คุณแม่จะให้กำลังใจเสมอ ทั้งยังคอยสอนคอยเตือนลูกๆ หลานๆ รู้สึกใจหายที่คุณแม่ได้ลาจากพวกเราไป แต่คุณแม่จะอยู่ในใจของพวกเราตลอดไป

เมื่อฉันได้เกิดมา ย่ารักษาจนเติบใหญ่
ทุกครั้งย่านั้นให้ ให้ฉันทำแต่สิ่งดี
ทดแทนพระคุณย่า ต้องทำแน่ทุกหน้าที่
การทำให้ย่านี้ ฉันจะทำจากใจจริง

บอย. แดง - พันวา. ลันตา

คุณแม่ คือ ผู้ที่มอบความรักให้กับลูกหลานอย่างมากมายมหาศาล นึกถึงแต่ลูก,หลาน ต้องมาก่อนตนเองไว้ที่หลัง แม้เวลาที่ไม่ค่อยสบาย แต่พอถึงวันเสาร์ซึ่งเป็นวันที่ทั้งครอบครัวจะมาพร้อมหน้ากันที่บ้านก็จะแข็งแรงทันที ลุกขึ้นมาทำอาหารที่ลูกหลานชอบให้ทานอย่างมีความสุข แล้วพวกเราก็เข้ามานอนดูทีวีกันในห้องคุณแม่ ก็จะเป็นอย่างนี้กันทุกครั้ง ห้องเล็กๆ แอร์เย็นๆ แต่อบอุ่น แม้ว่าอยู่นอกบ้านจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่การงานยังไงก็แล้วแต่ แต่เมื่อเข้ามาในบ้านก็คือลูกคนเล็กของคุณแม่อยู่เสมอ "ลูกจะต้องเป็นคนดี เข้มแข็ง และอดทน ให้สมกับเป็นลูกคุณพ่อ"

คุณแม่จะสอนอยู่เสมอว่า ให้รัก,กตัญญูและจะต้องจงรักภักดีต่อในหลวง, พระราชินี พี่น้องต้องรักกัน,ดูแลช่วยเหลือกัน และเสียสละให้กัน ให้รักลูกน้องปกครองคนจะต้องมีทั้งพระคุณและพระเดช จะต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะต้องเป็นผู้ให้ก่อน อย่าเอาแต่ได้อย่างเดียว อันไหนที่ไม่ใช่ของเราก็ไม่ใช่ของเรา ให้มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและให้หมั่นไปไหว้พระทำบุญ อย่าได้เป็นคนลืมตัว เมื่อก่อนเราเป็นยังไงหรือลำบากยังไงจะต้องรู้ตัวเองอยู่เสมอ คำสอนเหล่านี้จะอยู่ในสำนึก และจะไม่มีวันลืม ขอบคุณครับคุณแม่

ในวันที่คุณแม่จากไปช่างดูไม่ออกเสียเหลือเกิน ว่าคุณแม่ได้จากพวกเราไปแล้ว เรานอนอยู่บนเตียงกัน ๔ คน รวมหลานทั้ง ๒ คน เหมือนที่เคยเป็นประจำ คุณแม่หลับอยู่ข้างๆ หลาน ซึ่งกำลังดูทีวีกัน จากที่คุณแม่นอนหายใจเสียงดัง จนเสียงค่อยๆ เงียบเสียงไปก็เข้าใจว่าคุณแม่หลับสนิทแล้ว แต่ในใจก็ยังวิตกยังไงไม่รู้ แต่ก็ยังหมั่นเข้าไปจับมือ บีบนวด ลูบหน้าและลูบหลัง ไม่อยากคิดอะไรมาก จนพี่เปิ้ลกลับมาจะปลุกทานข้าว มาเห็นหลับผิดสังเกตจึงเรียกเพื่อจะให้รู้สึกตัว แต่ก็ไม่รู้สึกตัวอะไร ได้โทรเรียกเจ้าหน้าที่กู้ภัยมาช่วยเหลือ จึงได้รู้ว่าคุณแม่ได้จากพวกเราไปอย่างสงบแล้วโดยไม่มีอาการที่เจ็บปวดหรือทรมาน จากไปเหมือนคนหลับปกติ หลับให้สบายนะครับคุณแม่ไม่ต้องห่วงกังวลอะไรทั้งสิ้น พวกเราจะคอยดูแลกันไม่ทอดทิ้งกัน

มีอีกหลายอย่างที่อยากจะทำให้คุณแม่ และมีหลายที่ที่อยากจะพาคุณแม่ไป แต่ก็ไม่ทันเสียแล้ว เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเสียเหลือเกิน ยังไงก็แล้วแต่คุณแม่จะอยู่ในใจของพวกเราเสมอ ถึงแม้จะจากไปอย่างไม่มีวันกลับ

ด้วยความรักสุดหัวใจ......

ลูกปืนของคุณแม่

"Wail – a – ree, Wail – a – ree – e – e – ee

She'll never return to me"

River Of No Return เพลงโปรดของคุณแม่

อาลัยน้าตึ

ผมได้รับทราบข่าวการจากไปของน้าตึ (คุณเอมอร ขันติรัตน์) เมื่อเวลา ๑๔ นาฬิกาเศษ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๕ จากน้องเปิ้ล ขณะกลับจากทำธุระนอกบ้าน จึงรีบเดินทางไปบ้านซอยเจริญพร ๑ แล้วตามไปวัดโสมนัสราชวรวิหาร

น้าตึ เปรียบเสมือนแม่ผู้มีพระคุณต่อผมเป็นคนที่ ๒ ท่านให้ความเมตตารับผมมาอยู่ด้วยเมื่อเข้ามาเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร เมื่อปี ๒๕๐๙ โดยพักอาศัยอยู่ในบ้านพักนายทหาร ร.๑ พัน ๓ รอ. จนจบรัฐศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสอบเป็นปลัดอำเภอได้เมื่อปี ๒๕๑๗

ระหว่างการรับราชการ ๓๗ ปี ท่านก็ยังไปเยี่ยมเยียนด้วยความห่วงใยเกือบจะทุกแห่งหนที่ผมรับราชการอยู่ เมื่อปี ๒๕๓๓ ผมย้ายมารับราชการในส่วนกลาง ท่านก็กรุณาจัดหาที่พักอาศัยให้อยู่ใกล้กับบ้านท่านที่ซอยเจริญพร ๑ ขณะนั้นผมแต่งงานและมีบุตรธิดาเล็กๆ ๒ คน ท่านก็ให้ความเอ็นดูเด็กๆ เป็นหลานย่า ยิ่งทำให้ครอบครัวเรามีความผูกพันมากยิ่งขึ้น

ขณะผมดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามนั้น ในปี ๒๕๕๓ น้าตึ น้าชัย และน้องเปิ้ล ก็ยังได้ไปเยี่ยมเยียนครอบครัวผมเหมือนเช่นเคย ได้ทราบว่าท่านเริ่มมีปัญหาสุขภาพบ้างแล้ว แต่ดูจากภายนอกยังคงแข็งแรง สดชื่น ตลอดเวลา

ครั้งสุดท้าย ท่านให้น้องเปิ้ล โทรมานัดหมายให้พาครอบครัวไปทานข้าวด้วยกันในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ เนื่องในโอกาสครบรอบวันเกิดของน้าชัย แต่พอวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ น้องเปิ้ลโทรมาบอกว่าขอเลื่อนไปก่อนเพราะน้าตึจะเข้าโรงพยาบาล ในความรู้สึกของผมขณะนั้น คิดว่าคงเข้าไปตรวจสุขภาพตามกำหนดของผู้สูงอายุ จนมารับทราบข่าวการจากไปของท่านด้วยความเสียใจยิ่ง

ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดจนคุณงามความดีที่น้าตึได้สั่งสมปฏิบัติมาตลอดระยะเวลา ๗๒ ปี เป็นอานิสงส์ส่งให้ดวงวิญญาณของน้าตึ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

ทองทวี พิมเสน (ดำ)

สิ้นคุณแม่เอมอร ขันติรัตน์ ปรากฏชัดถึงอาลัยในใจนี้
ผู้มีเกียรติร่วมอาลัยส่งไมตรี เนื่องจากคุณความดีที่ท่านทำ
คู่ชีวิตและทายาทล้วนทหาร พระในบ้านให้แนวทางอย่างเลิศล้ำ
จึง“ขันติ”สมสกุลที่หนุนนำ ให้ลูกจำคำ“อดทน”จนได้ดี
ในวันนี้เพียงร่างที่ห่างหาย แต่ความหมายแห่งพระคุณอุ่นใจนี้
ทุกทุกคนยังซาบซึ้งถึงความดี ประดุจดังอนุสาวรีย์“แม่เอมอร”
ขอให้ท่านบันเทิงใจในสวรรค์ พบสุขสันต์เรื่อยไปไม่ทุกข์ร้อน
ทั้งบุตรหลานน้อมรักแท้”แม่เอมอร” นิรันดรกตัญญูบูชาคุณ ฯ

ร.อ.สุธี สุขสากล อนุศาสนาจารย์ ร.๑ รอ.

คุณแม่เคยสอนว่า อย่าชักช้าและแชเชือน
อย่าเมินเฉยและละเลย จนลืมเลือน
คำนี้แม่เคยเตือน จงจำไว้ให้ดีๆ

แม่เปิ้ล - อาปืน - คุณพ่อ - ม่าม้า

คุณปู่รักคุณย่า จนชีวาจะหาไม่
และจะรักทุกชาติไป คำนี้ไซร้มิลืมเลือน

คุณปู่

รายนามผู้มอบพวงหรีดงานศพของ มารดา พ.อ.อาสาศึก ขันติรัตน์

๑. พล.ต.สุเมธ พรหมตรุษ
๒. พ.อ.พงษ์สวัสดิ์ - พ.อ.หญิง สาวิตรี พรรณจิตต์
๓. พ.อ.ธิติพล - คุณพงษ์กัลยา สารลักษณ์
๔. พ.อ.สราวุธ ไชยสิทธิ์
๕. พ.อ.เอกรัตน์ - พ.อ.หญิง สุกัญญา ข้างแก้ว
๖. พล.ต.อ.อิสระพันธ์ - ม.ล.อรจิตรา สนิทวงษ์
๗. คุณจิรายุ - ท่านผู้หญิง อรนุช อิศรางกูร ณ อยุธยา
๘. พล.ต.สถิต - คุณหญิง กุสุมา แจ่มจำรัส
๙. พล.ร.อ.คมสรร - น.อ.หญิง ขนิษฐา บุษปะเวศ
๑๐. พล.ต.สนทัต - คุณธนภร อินทรตั้ง
๑๑. พล.ต.ภาณุวัชร - คุณกรวรรณ นาควงษ์
๑๒. พล.ต.วลิต - คุณพัชรินทร์ โรจนภักดี
๑๓. พล.อ.อรรถพจน์ - คุณวรรณา คล่องตรวจโรค
๑๔. พล.ท.ชาตรี - คุณประชุมพร ช่างเรียน
๑๕. พ.อ.ศิรช์ณรงค์ - ท่านผู้หญิง สุภรภ์เพ็ญ หลวงเทพนิมิตร
๑๖. พล.ต.วินัย - คุณเกศรา สร้างสุขดี
๑๗. นางสนองพระโอษฐ์ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
๑๘. ท่านผู้หญิง พรรณวดี จุฑารัตนกุล
๑๙. พล.ท.จิระเดช - คุณมนตกาลต์ โมกขะสมิต
๒๐. พล.อ.สายัณห์ - คุณหญิง กรรณิการ์ คัมภีร์พันธุ์
๒๑. ผู้อำนวยการกองยุทธการ สำนักงานนโยบาย และแผนกรมราชองครักษ์
๒๒. พล.ต.กษิติเดช วัฒนวรางกูร
๒๓. พล.อ.ท.จักรภพ ภูริเดช (ผบ.หน่วย.ทม.รอ.)
๒๔. พล.ท.อุดมเดช - คุณวิภาดา สีตบุตร
๒๕. พล.อ.นนท์เกษม ขำเกษม และคุณหญิง
๒๖. ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ
๒๗. พล.อ.อ.สุพจน์ - คุณสุนี ครุฑพันธุ์
๒๘. พล.ท.ปราโมทย์ - พ.อ.หญิง พวงจันทร์ วงศ์วิเศษ
๒๙. พล.ต.สุรไกร จัตุมาศ
๓๐. พล.ต.พิชญ์ - พ.อ.หญิง เอื้องอุมา โชติสุต
๓๑. พล.อ.สัมพันธ์ - คุณหญิง ปราณี บุญญานันต์
๓๒. ท่านผู้หญิง กริณฑ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
๓๓. ท่านผู้หญิง นราวดี ชัยเฉนียน

๓๔. พล.ร.อ.ไตรภพ - คุณรัตติยา พิชัยกุลค
๓๕. คุณจักรพันธุ์ ยมจินดา
๓๖. พล.อ.ประยุทธ์ - รศ.นราพร จันทร์โอชา
๓๗. พล.อ.วิจิตร กุลละวณิชย์
๓๘. พล.อ.ธีระเดช มีเพียร
๓๙. พล.ท.กิติเอก รอดเพ็ชร
๔๐. พล.ต.พิสิทธิ์ - จันทร์ฉาย สิทธิสาร
๔๑. พล.ร.อ.วีระศักดิ์ อ๊อกกังวาล
๔๒. พล.อ.สรนาท - คุณวิจิตรานุช และครอบครัว
๔๓. พล.อ.อรชุน - คุณหญิง จารยา พิบูลนครินทร์
๔๔. พล.ต.กัมปนาท - ผศ.วิศัลย์ศยา รุดดิษฐ์
๔๕. พล.ต.วินัย - คุณเกศรา สร้างสุขดี
๔๖. พล.ต.ไพบูลย์ - คุณพจนี คุ้มฉายา
๔๗. พล.ท.วิรัช - คุณจิราภา รัชตะวรรณ
๔๘. พล.ท.อภิกิตต์ - คุณหญิง จารุภา ศรีกังวาล
๔๙. พล.ร.ท.ธนรัช - คุณพึงใจ มะโนพัฒนะ
๕๐. พล.ท.อุทิศ - คุณชนิสรา สุนทร
๕๑. พล.อ.สุนทร - คุณชวนพิศ ฉายเหมือนวงศ์
๕๒. พล.อ.แป้ง - คุณหญิง ศิริรัตน์ มาลากุล ณ อยุธยา
๕๓. พล.ท.ชาตรี - คุณประชุมพร ช่างเรียน
๕๔. พล.อ.มล.ทศนวอมร - คุณรัตนาภา เทวกุล
๕๕. พ.อ.ปริญญ - ทพ.หญิง ภัทรพร รื่นภาควุฒิ
๕๖. พ.อ.จักรกฤษณ์ - คุณจิราพรรณ ศรีนนท์
๕๗. ร.ต.ฤทัย วัชระจำรูญ และครอบครัว
๕๘. คุณอารมณ์ - คุณวรรณี เจิมแพทย์จรรยา
๕๙. C.A.P. ซีคอนสแควร์
๖๐. ครอบครัวนายอรัญ มิคร้าม
๖๑. ฝ่ายกำลังพล พล.๑ รอ.
๖๒. ข้าราชการ ร.๑ พัน.๑ รอ.
๖๓. ชมรมชาวศรีสัชนาลัย
๖๔. มูลนิธิชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทย
๖๕. จิตรลดา รุ่นที่ ๑๗
๖๖. จิตรลดา รุ่นที่ ๑๒
๖๗. ส.ก.พีรพล กนกวลัย

๖๘. พ.อ.อภิชาต - คุณณัจจิมา ไชยะดา
๖๙. พ.อ.ณรงค์ ตันติสิทธิพร
๗๐. คุณสรภัส - คุณเนตรเสลา สุตเธียรกุล
๗๑. พ.อ.เสกสรร เสืออิ่ม
๗๒. พ.ท.สิทธิพร - คุณสิรินุช จุลปานะ
๗๓. รายการ Nine Entertain
๗๔. พ.อ.ม.ล.กุลชาต - กรองกาญจน์ ดิศกุล
๗๕. ฝ่ายส่งกำลังพลบำรุง พล.๑ รอ.
๗๖. ข้าราชการ ร.๑๑ พัน.๑ รอ.
๗๗. พ.ท.พงษ์ศักดิ์ - ดร.กัญภร เอี่ยมพญา
๗๘. พ.อ.ตรีพจน์ - คุณหญิง อำนวยพร โพธิสอน
๗๙. พ.อ.อนุวัตร - พ.ท.หญิง สินีมาศ เหลืองวิลัย
๘๐. พ.อ.จารึก - พ.ท.หญิง ปวริศา ยวงสุวรรณ
๘๑. พ.ท.วิโรจน์ ธูปเทียรรัตน์
๘๒. พ.ท.คม - รศ.ดร.ฉันทนา วิริยเวชกุล
๘๓. พ.อ.อัศวิน บุนนาค
๘๔. พ.ท.จิรพัชร - ภัณฑิษา เศวตเศรนี
๘๕. พ.อ.ณรงค์พันธุ์ จิตต์แก้วแท้
๘๖. พ.ท.วรการ ฮุนตระกูล
๘๗. พ.ท.กิตติ คงหอม
๘๘. พ.อ.กัณท์ชัย ประจวบอารีย์
๘๙. คุณเสมอใจ สิงห์ศักดา และครอบครัว
๙๐. พ.อ.นรภัทร กังวาลไกร
๙๑. คุณธนวัฒน์ วันสม และทีมงานเลขา
๙๒. นาวาอากาศเอก สมศักดิ์ พันธุ์เสือ
๙๓. คุณเขมทัตต์ พลเดช
๙๔. คุณพรชัย - คุณนาตยา เอื้ออุปถัมภ์
๙๕. ร.ต.ดำรงค์ กระการดี และครอบครัว
๙๖. คุณกุลกวี - คุณเปรียบแก้ว สุขุมาลจันทร์
๙๗. ร.อ.ชยตุพงศ์ ชรารัตน์
๙๘. พ.ท.ภูวศิษฐ์ เฉลิมรัตนโยธิน
๙๙. ดร.จินตนันท์ - คุณชญาตร ศุภมิตร
๑๐๐. พ.ท.ดนัย - คุณอรพินท์ โพธิสัมฤทธิ์
๑๐๑. สำนักงานผู้บังคับบัญชาทหารบก

๑๐๒. พ.อ.เพทาย ชังเอียด
๑๐๓. พ.อ.ฉลองรัฐ - คุณาภรณ์ แต่งตั้ง
๑๐๔. พ.อ.อาภากร - คุณอัญชญา กีระนันทน์
๑๐๕. คุณกลอยใจ วงศ์วิเศษ
๑๐๖. ข้าราชการ ร.๑ รอ.
๑๐๗. กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์
๑๐๘. ข้าราชการกลาง สนผ.รอ.
๑๐๙. ข้าราชการกอง พธ.พล.๑ รอ.
๑๑๐. พ.ต.สิทธิศักดิ์ ฉายคริ้น
๑๑๑. จ.ส.อ.กมล คงสมพัฒน์
๑๑๒. คณะทำงานโครงการสร้างหลักประกัน
๑๑๓. พ.ท.ธนิต แสงจันทร์
๑๑๔. รก.วังไกลกังวล
๑๑๕. ชมรมผู้สูงอายุวัดมะกอกกลางสวน เขตพญาไท
๑๑๖. พ.ท.วรยส เหลืองสุวรรณ์
๑๑๗. สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓
๑๑๘. คุณปราโมทย์ - คุณทิพวรรณ์ วุฑฒิสาร
๑๑๙. บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน)
๑๒๐. คุณจรัญญา สาลักษ์
๑๒๑. พ.ต.ยุทธ์ศาสตร์ สุวรรณ์บูรณ์ และกำลังพล ร้อย.สท.พล.๑ รอ.
๑๒๒. ครอบครัวเตชะวัฒนวรรณา
๑๒๓. ข้าราชการ ร.๓๑ พัน.๒ รอ.
๑๒๔. พ.ท.ยอดอาวุธ พึ่งพักตร์ ผบ.ร.๓๑ พัน.๓ รอ.
๑๒๕. พ.อ.ธรรมนูญ วิถี
๑๒๖. พ.อ.สุวิทย์ มหาศักดิ์สุนทร
๑๒๗. พ.ท.เอกอนันต์ เทมะบุตร
๑๒๘. บริษัท เพลย์เวิร์ด จำกัด
๑๒๙. พ.อ.เจริญชัย - คุณโสมทิพย์ หินเธาว์
๑๓๐. พ.ท.วีรพจน์ สุภธีระ
๑๓๑. ชุมชนวัดมะกอกส่วนหน้า
๑๓๒. ร้านยูโดสปอร์ต
๑๓๓. พ.อ.อชิรวิชญ์ ศรีไพบูลย์
๑๓๔. คุณอวิกา เปาอินทร์
๑๓๕. วรเศรษฐ ปภัสรสุตานนท์ (ผอ.เขตพญาไท)

๑๓๖. พ.ท.ฐนิตพัฒน์ - คุณวีริยาพรรณ อุทะนุตนันท์
๑๓๗. เปรมกมลย์ ทินกร ณ อยุธยา
กรรมการและประธานกรรมการตรวจสอบ บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน)
๑๓๘. บมจ.ไทยคม
๑๓๙. ประธานกรรมการชุมชนรุ่งเรืองตอนปลายเขตห้วยขวาง
๑๔๐. พ.อ.ชลัช แจ่มใส
๑๔๑. เตรียมนายร้อย ๑๖ / จปร.๙
๑๔๒. ป้าแป๋ว และหลานๆ ด้วยอาลัยรัก
๑๔๓. ด้วยรักและผูกพันธ์ และอาลัยจาก พ่อลูก และหลานๆ
๑๔๔. โรงเรียนสมฤทัย
๑๔๕. ตท.๒๘ / จปร.๓๙
๑๔๖. โรงเรียนรุจิเสรีวิทยา
๑๔๗. กลุ่มงานพระราชกุศลสาธารณะกองราชเลขาในพระองค์ ๙๐๒
๑๔๘. ด้วยรักและอาลัย พ.อ.อาสาศึก ขันติรัตน์
๑๔๙. ข้าราชการ พัน.สร.๑ พล.๑ รอ.
๑๕๐. บจก. พีเอส อินเตอร์มิวสิค
๑๕๑. พ.อ.ประกาศิต สาคุณ และครอบครัว
๑๕๒. พ.ท.เอกพล - พ.ท.หญิง กนกอร จูฑะพันธุ์
๑๕๓. ร้อย.ปล.ที่ ๑ ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๕๔. ฝ่ายการเงิน ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๕๕. กองร้อยกองบังคับการ ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๕๖. นายทหารเสริมกำลังพิเศษ
๑๕๗. บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน)
๑๕๘. พ.อ.สันติพงศ์ - คุณมณีรัตน์ ธรรมปิยะ
๑๕๙. ข้าราชการและครอบครัว ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๖๐. พ.อ.จักรกฤษณ์ - คุณจิราพรรณ ศรีนนท์
๑๖๑. ชัยภัฏ จาตุรงคกุล จิตรลดา รุ่น ๑๑
๑๖๒. ฝ่ายยุทธการและการฝึก ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๖๓. ชมรมแม่บ้าน ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๖๔. พ.ต.พญ.หทัยพร (หมอมุก) อิ่มวิทยา
๑๖๕. ลูกทุงมหานคร FM ๙๕ MHz
๑๖๖. นายชุมพล ชาวเกาะ (ผอ.เขตห้วยขวาง)
๑๖๗. ร้อย.ปล.ที่ ๕ ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๖๘. ร้อย.ปล.ที่ ๔ ร.๑ พัน.๔ รอ.

๑๖๙. ร้อย.ปล.ที่ ๓ ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๗๐. ร้อย.ปล.ที่ ๒ ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๗๑. เสาวลักษณ์ - คุณอัมพุนันทน์ และครอบครัว
๑๗๒. พ.อ.ดร.นาพิกอติภัค แสงสนิท
๑๗๓. คุณชัยยุทธ บุญญานิตย์
๑๗๔. พ.ท.เกรียงศักดิ์ สือธรรมมา
๑๗๕. หน่วย ทม.รอ.
๑๗๖. พ.ท.ปฏิเวธ - คุณจีรติ ไม้สนธิ์
๑๗๗. พ.อ.พนา - คุณสุภัทรา แคล้วปลอดทุกข์
๑๗๘. พ.อ.นนธวัฒน์ - คุณศศยามนต์ ภักดิพงศ์พัชญะ
๑๗๙. พ.อ.สิงห์ทอง - คุณวิภาวดี หมีทอง
๑๘๐. พ.อ.ศิรพล - พ.ท.หญิง ศิริรัตน์ ศิริบาล
๑๘๑. นายธนกร ดวงพัตรา
๑๘๒. ฝ่ายธุรการและกำลังพล ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๘๓. ฝ่ายการข่าว ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๘๔. ฝ่ายส่งกำลังบำรุง ร.๑ พัน.๔ รอ.
๑๘๕. พล.อ.สายหยุด เกิดผล และครอบครัว
๑๘๖. พ.ท.สิทธิศักดิ์ - คุณอัจฉราพร ธิวันนา
๑๘๗. พ.ท.ณัฏฐพงศ์ - คุณชัชกร อัศวินวงศ์
๑๘๘. พ.ต.ปกรณ์กิตติ์ คงประดิษฐ์ธร - คุณสุทธภา ชนะรัตน์
๑๘๙. ธนาคารกรุงเทพ (สาขาหัวลำโพง)
๑๙๐. คุณบันเทิง ขันติรัตน์ และครอบครัว
๑๙๑. พ.ท.ณัฐเชษฎ์ - คุณชนกสุดา สุบรรณรัตน์
๑๙๒. พ.ท.นิธิ - คุณศุภทัย จึงเจริญ
๑๙๓. พ.ท.วรุตม์ ประเทืองทิน
๑๙๔. พ.ต.สมบูรณ์ สุขเกษม
๑๙๕. พ.ต.ณรงค์ พงษ์ศิลป์
๑๙๖. พ.ท.ขจรศักดิ์ หอมจรรยา
๑๙๗. พ.ท.เอนกพงษ์ หิรัญญลาวัลย์
๑๙๘. พ.ท.จิรวุฒิ - คุณกีรติ อัมพุนันทน์
๑๙๙. ทองทวี - คุณสุนันทา พิมเสน และครอบครัว
๒๐๐. พ.ต.อ.สมโภชน์ - คุณปนันทา ทัศนา
๒๐๑. หจก.อีแอ่น กรุ๊ป
๒๐๒. ข้าราชการกรมทหารราบที่ ๓๑ รักษาพระองค์ฯ

๒๐๓. บจก.เอ พี เอส อินเตอร์มิวสิค
๒๐๔. สมาคมนักเรียนเก่าจิตรลดา
๒๐๕. ดร.อเนก เพิ่มวงศ์เสนีย์ เลขาธิการสภาการศึกษา
๒๐๖. ธงทอง จันทรางศุ
๒๐๗. พ.อ.ปราการ - คุณดวงแข ปทะวานิช
๒๐๘. ส.ก.ประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ
๒๐๙. และทีมงาน สข.เขตห้วยขวาง
๒๑๐. บมจ.ธนาคารกรุงไทย สาขาซอยอารีย์
๒๑๑. จิตรลดา รุ่น ๑๓
๒๑๒. ปิ๋ว จ๊ะ ดา ดาว นุ่น ปุ้ย นิด ก้อย
๒๑๓. โรงเรียนรุจิเสรีวิทยา
๒๑๔. พ.อ.สนิธชนก - พ.ต.(หญิง) ทักษดา สังขจันทร์
๒๑๕. พ.อ.ณัฐวัฒน์ - คุณศิริรัตน์ อัคนิบุตร
๒๑๖. พ.อ.วีระพงษ์ - คุณนราวดี ศรีรัตน์
๒๑๗. พ.ต.วทัญญู โภติรัมย์

*** ทางเจ้าภาพกราบขออภัย หากบันทึกชื่อท่านผู้มีเกียรติไม่ครบ
หรือเกิดความผิดพลาดในการสะกดตัวอักษร มา ณ ที่นี้ด้วย ***

ขอกราบขอบพระคุณ

งานพระราชทานเพลิงศพ

นางเอมอร ขันติรัตน์

เป็นกรณีพิเศษ

เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณามาร่วมแสดงความอาลัย รดน้ำศพ มอบพวงหรีด บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ตลอดจนมาร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพ **นางเอมอร ขันติรัตน์**

พวกเรารู้สึกได้ถึงความรัก ความห่วงใย และความอาทร ที่ทุกท่านมีให้กับคุณแม่ของพวกเราอยู่เสมอ ในช่วงชีวิตที่คุณแม่มีสุขภาพอ่อนแอโรคภัยรุมเร้าก็ยังได้รับความห่วงใย แนะนำ กำลังใจ ตลอดจนความช่วยเหลือในหลายๆ ด้าน พวกเรา บุตร - ธิดา ขอกราบขอบพระคุณทุกๆ ท่าน ที่ได้มอบกำลังใจ ความเอื้ออาทรและห่วงใย อันเป็นสิ่งที่มิอาจประเมินค่าได้

ขอให้อำนาจแห่งกุศลที่ท่านได้ร่วมทำทุกประการ โปรดจงดลบันดาลให้ท่านและครอบครัว จงประสบแต่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานอันเป็นมงคลยิ่งๆ ขึ้นไป

หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องไป ในนามของเจ้าภาพต้องกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยความเคารพ...

บุตร - ธิดา

พระในบ้าน

โดย พันเอก (พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน

ลูกๆ ทุกคน...ย่อมรู้กันอยู่แล้วว่า

ความหวังของพ่อแม่

ที่มีต่อลูกนั้นมี ๓ ความหวัง

และเป็นความหวังที่พ่อแม่รอคอยอยู่เสมอ

แต่จักไม่ค่อยพูดให้ลูกฟัง

เพราะเป็นความหวังอย่างลึกๆ

ที่อยู่ในใจของพ่อแม่อยู่ตลอดเวลา

๓ ความหวัง นั้นก็คือ...

ยามแก่เฒ่า หวังเจ้า เฝ้ารับใช้
ยามป่วยไข้ หวังเจ้า เฝ้ารักษา
เมื่อถึงยาม ต้องตาย วายชีวา
หวังลูกช่วย ปิดตา เมื่อสิ้นใจ

ทีนี้...มาดูตัวอย่างบ้าง บุคคลที่เป็นยอดกตัญญู

ที่ประทับใจอาจารย์มากที่สุดคือใคร...

ทราบไหม?

คือคนในภาพนี้...

ในหลวงของเรา...

ในหลวงนอกจากจะเป็น...
ยอดพระมหากษัตริย์ของโลก
เป็น THE KING OF KINGS แล้ว
ในหลวงของเรายังเป็นกษัตริย์ยอดกตัญญูด้วย

ความหวังของแม่ ทั้ง ๓ หวัง
ในหลวงปฏิบัติได้ครบถ้วน สมบูรณ์
เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดให้แก่พวกเรา
ในหลวงทำกับแม่ยังไง ตามอาจารย์มา...
อาจารย์จะฉายภาพให้เห็นเป็นภาพที่ประทับใจมาก
เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินท่านกตัญญูต่อพ่อแม่. . .
ประคองแม่เดิน . . .

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก

ความเคารพรักบำรุงมารดา นำมาซึ่งความสุขในโลก

ความหวังที่ ๑ . . .

ยามแก่เฒ่า หวังเจ้า เฝ้ารับใช้

ใครเคยเห็นภาพที่สมเด็จย่า

...เสด็จไปในที่ต่างๆ

แล้วมีในหลวงประคองเดินไปตลอดทาง...เคยเห็นไหม?

ใครเคยเห็นกรุณายกมือให้เห็นหน่อย...ขอบคุณ...เอามือลง

ตอนสมเด็จย่าเสด็จไปไหนเนี่ย...

มีคนเยอะแยะ มีทหาร มีองครักษ์ มีพยาบาล...

ที่คอยประคองสมเด็จย่าอยู่แล้ว

แต่ในหลวงบอกว่า...

“ไม่ต้อง ...คนนี้...เป็นแม่ของเรา...เราประคองเอง”

ตอนเด็กๆ...แม่ประคองเรา

สอนเราเดิน หัดให้เราเดิน

...เพราะฉะนั้น ตอนนี้แม่แก่แล้ว

เราต้องประคองแม่เดิน

เพื่อเทิดพระคุณท่าน...ไม่ต้องอายใคร...

เป็นภาพที่ประทับใจมาก เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน

ท่านกตัญญูต่อแม่...ประคองแม่เดิน

ประชาชนที่มาเฝ้ารับเสด็จสองข้างทาง

ฝั่งนี้ ๕,๐๐๐ คน ฝั่งนู้น ๘,๐๐๐ คน ยกมือขึ้น ...สาธุ

แซ่ซ้อง...สรรเสริญ "กษัตริย์ยอดกตัญญู"

ลองหันมาดูพวกเราส่วนใหญ่...เวลาออกไปไหน

แต่งตัวโก้ ลูกชายแต่งตัวโก้...ลูกสาวแต่งตัวสวย

แต่เวลาเดิน...ไม่มีใครประคองแม่ กลัวไม่โก้ กลัวไม่สวย

ข้าราชการ...แต่งเครื่องแบบเต็มยศ

ติดเหรียญตรา เหรียญกล้าหาญ เต็มหน้าอก

...แต่เวลาเดิน ไม่กล้าประคองแม่

...กลัวไม่สง่า ...กลัวเสียศักดิ์ศรี

ประคองแม่...เป็นเรื่องของคนใช้

เวลาทำดี...ไม่กล้าทำ...อาย เวลาทำชั่ว...กล้า... ไม่อาย

ใครเห็นภาพนี้ที่ไหน...กรุณาซื้อใส่กรอบ

แล้วเอาไปแขวนไว้ที่บ้านเอาไว้สอนลูก

เห็นภาพชัดเจนไหมครับ?

เท่านั้นยังน้อยไป...มาดูภาพที่ชัดเจนกว่านั้น

หลังงานพระบรมศพสมเด็จย่า...เสร็จสิ้นลงแล้ว

ราชเลขาของสมเด็จย่า มาแถลงในที่ประชุม

ต่อหน้าสื่อมวลชนว่า...

ก่อนสมเด็จย่าจะสิ้นพระชนม์ปีเศษ

ตอนนั้นอายุ ๙๓ ในหลวงเสด็จจากวังสวนจิตร

ไปวังสระประทุม ตอนเย็นทุกวัน ไปทำไมครับ?

ไปกินข้าวกับแม่...ไปคุยกับแม่...ไปทำให้แม่ชุ่มชื่นหัวใจ

พอเขาแถลงถึงตรงนี้ อาจารย์ตกตะลึง

โอ้โห!...ขนาดนี้เชียวหรือในหลวงของเรา

เสด็จไปกินข้าวมื้อเย็นกับแม่...สัปดาห์ละกี่วัน...

ทราบไหมครับ? พวกเราทราบไหมครับ...

สัปดาห์ละกี่วัน...๕ วัน

มีใครบ้างครับ? ที่อยู่คนละบ้านกับแม่

แล้วไปกินข้าวกับแม่ สัปดาห์ละ ๕ วัน

. . . หายาก . . .

ใ น ห ล ว ง . . .

มีโครงการเป็นร้อย เป็นพันโครงการ

มีเวลาไปกินข้าวกับแม่...สัปดาห์ละ ๕ วัน

พวกเรา ซี ๗ ซี ๘ ซี ๙

ร้อยเอก พลตรี อธิบดี ปลัดกระทรวง

...ไม่เคยไปกินข้าวกับแม่ บอกว่า...งานยุ่ง

แม่บอกว่าให้พาไปกินข้าวหน่อย

บอกว่า ไม่มีเวลา จะไปตีกอล์ฟ

ไม่มีเวลาพาแม่ไปกินข้าว...แต่มีเวลาไปตีกอล์ฟ

เห็นตัวเองหรือยัง?

พ่อแม่...พอแก่แล้ว ก็เหมือนไม้ใกล้ฝั่ง...

ฝนตก น้ำเซาะ อีกไม่นานโค่น

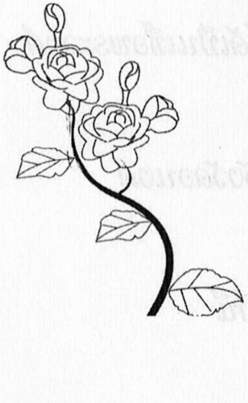
พอถึงวันนั้น เราก็ไม่มี แม่ให้กราบแล้ว...

ในหลวงจึงตัดสินพระทัย...
ไปกินข้าวกับแม่สัปดาห์ละ ๕ วัน
เมื่อตอนสมเด็จย่าอายุ ๙๓
สัปดาห์หนึ่งมี ๗ วัน
ในหลวงไปกินข้าวกับแม่ ๕ วัน
อีก ๒ วัน ไปไหนครับ?

ดร.เชาว์ ณ ศีลวันต์ องคมนตรี
บอกว่า ในหลวงถือศีล ๘ วันพระ
ถือศีล ๘ นี่ยังไง?...ต้องงดข้าวเย็น

เลยไม่ได้ไปหาแม่วันนี้เพราะถือศีล
อีกวันหนึ่งที่เหลือ...
อาจจะกินข้าวกับพระราชินี...กับคนใกล้ชิด
แต่ ๕ วัน...ให้แม่ เห็นภาพชัดแล้วใช่ไหม?

ตอนนี้เราขยับเข้าไปใกล้ๆ หน่อย
ไปดูตอนกินข้าว
ทุกครั้งที่ในหลวงไปหาสมเด็จย่า...
ในหลวงต้องเข้าไปกราบที่ตัก...
แล้วสมเด็จย่า...
ก็จะดึงตัวในหลวงเข้ามากอด...
กอดเสร็จก็หอมแก้ม

ใครเคยเห็นภาพ...

สมเด็จย่าหอมแก้มในหลวงบ้าง?

...ภาพนี้ถ้าใครมีต้องเอาไปใส่กรอบ

เป็นความรักของแม่ที่มีต่อลูก อย่างยอดเยี่ยม

ตอนสมเด็จย่าหอมแก้มในหลวง

อาจารย์คิดว่า...

แก้มในหลวงคงไม่หอมเท่าไหร่

...เพราะไม่ได้ใส่น้ำหอม

.แต่ทำไมสมเด็จย่าหอมแล้วชื่นใจ...

เพราะท่านได้กลิ่นหอมจากหัวใจในหลวง

. . . หอมกลิ่นกตัญญู . . .

ไม่นึกเลยว่า...ลูกคนนี้จะกตัญญูขนาดนี้

จะรักแม่ขนาดนี้

ตัวแม่เอง คือสมเด็จย่า...ไม่ได้เป็นเชื้อพระวงศ์

เป็นคนธรรมดา สามัญชน

เป็นเด็กหญิงสังวาลย์เกิดหลังวัดอนงค์

เหมือนเด็กหญิงทั่วไป

เหมือนกับพวกเราทุกคนในที่นี้

ในหลวง

เกิดมาเป็นพระองค์เจ้า เป็นลูกเจ้าฟ้า

ปัจจุบันเป็นกษัตริย์...

เป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่เหนือหัว

แต่ ในหลวงที่เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

ก้มลงกราบคนธรรมดา...ที่เป็นแม่

หัวใจลูกที่เคารพแม่ กตัญญูกับแม่อย่างนี้

...หาไม่ได้อีกแล้ว

คนบางคนพอเป็นใหญ่เป็นโต

ไม่กล้าไหว้แม่ เพราะแม่มาจากเบื้องต่ำ

...เป็นชาวนา เป็นลูกจ้าง

ไม่เคารพแม่...ดูถูกแม่

แต่นี่ในหลวงเทิดแม่ไว้เหนือหัว

...นี่แหละครับ ความหอม . . .

นี่คือเหตุที่สมเด็จย่าหอมแก้มในหลวงทุกครั้ง

...ท่านหอมความดี...

หอมคุณธรรม หอมกตัญญูของในหลวง

หอมแก้มเสร็จแล้ว ก็ร่วมโต๊ะเสวย

ตอนกินข้าวนี่...ปกติแค่เห็นลูกมาเยี่ยมก็ชื่นใจแล้ว

นี่ลูกมากินข้าวด้วย โอย..ยิ่งปลื้มใจ

แม่ทั้งหลายลองคิดดูซิ

อะไรอร่อยๆ ในหลวงจะตักใส่ช้อนแม่

อันนี้อร่อย ...แม่ลองทาน

รู้ว่าแม่ชอบทานผัก...หยิบผักมาม้วนๆ ใส่ช้อนแม่

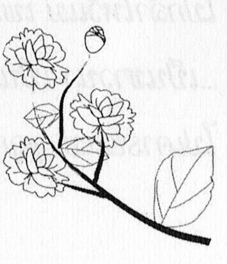
เอ้า แม่... แม่ทานซะ ของที่แม่ชอบ

แทนที่จะกิน ๓ คำ ๔ คำ

ก็เจริญอาหารกินได้เยอะ

เพราะมีความสุขที่ได้กินข้าวกับลูก

มีความสุขที่ลูกดูแลเอาใจใส่

กินข้าวเสร็จแล้ว...ก็มานั่งคุยกับแม่

ในหลวงตรัสกับแม่ว่าไง...ทราบไหม?

ตอนในหลวงเด็กๆ แม่เคยสอนอะไรที่สำคัญ

"อยากฟังแม่สอนอีก"

เป็นยังไงบ้าง?

เป็นกษัตริย์ปกครองประเทศ...

อยากฟังแม่สอนอีก

พวกเราเป็นยังไง?

เราคิดว่าเรารู้มาก...เราเรียนสูง...

เรามีปริญญา แม่จบ ป.๔

เวลาแม่สอน... ตะคอกแม่

ตวาดแม่ กระทืบเท้าใส่แม่

เบื่อจะตายอยู่แล้ว...รำคาญ

พูดจาซ้ำซาก เมื่อไหร่จะหยุดพูดซะที...

เราเหยียบย่ำหัวใจแม่

แม่บอกว่า

"ลูกอยากได้จักรยาน...

ลูกก็เก็บสตางค์ที่แม่ให้ไปกินที่โรงเรียนไว้ซิ"

เก็บมาหยอดกระปุก

วันละเหรียญ สองเหรียญ

พอได้มากพอก็เอาไปซื้อจักรยาน

. . . นี่คือสิ่งที่แม่สอน . . .

แม่สอนอะไรทราบไหมครับ?...

ถ้าเป็นพ่อแม่บางคน...

พอลูกขอ รีบกดปุ่ม ATM ให้เลย

ประเคนให้เลย ลูกก็ฟุ้งเฟ้อ

...ฟุ่มเฟือย... เหลิง และหลงตัวเอง

พอโตขึ้น ขับรถเบนซ์ชนตำรวจก็ได้

ยิงตำรวจยังได้ เพราะหลงตัวเอง... พ่อตนใหญ่

...เห็นไหม? ตามใจ เทิดทูนจนเสียคน

แต่สมเด็จย่านี่...เป็นยอดคุณแม่

สร้างคุณธรรมให้แก่ลูก ลูกอยากได้...

ลูกต้องเก็บสตางค์ที่แม่ให้ไปหย่อนกระปุก

แม่สอน ๒ เรื่อง คือ

ให้ประหยัด...ให้ยืนอยู่บนขาของตัวเอง

"ความประหยัด...เป็นสมบัติของเศรษฐี"

ใครสอนลูกให้ประหยัดได้...

คนนั้นกำลังมอบความเป็นเศรษฐีให้แก่ลูก

พอถึงวันปีใหม่....สมเด็จย่าก็บอกว่า

"ปีใหม่แล้ว...เราไปซื้อจักรยานกัน"

"เอ้า แคะกระปุกดูซิว่ามีเงินเท่าไร?"

เสร็จแล้วสมเด็จย่าก็แถมให้...

ส่วนที่แถมนะ...

มากกว่าเงินที่มีในกระปุกอีก

มีเมตตา...ให้เงินลูก ให้ไม่ให้เปล่า

...สอนลูกด้วยสอนให้ประหยัด

สอนว่า อยากได้อะไรต้องเริ่มจากตัวเรา

คำสอนนั้นติดตัวในหลวงมาจนทุกวันนี้

เขาบอกว่า...ในสวนจิตรเนี่ย

คนที่ประหยัดที่สุด...คือ...ในหลวง

ประหยัดที่สุดทั้งน้ำ ทั้งไฟ

เรื่องฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย...ไม่มี

เป็นอันว่าภาพนี้ชัดเจน

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ

มารดาบิดาเป็นที่นับถือของบุตร

ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร

มารดาบิดาท่านว่าเป็นบูรพาจารย์ (ของบุตร)

โย จ ปุตฺตานมสฺสโว

บรรดาบุตรทั้งหลาย บุตรที่เชื่อฟังเป็นผู้ประเสริฐ

ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ

พระราชา เป็นเครื่องปรากฏแห่งแคว้น

ภูมิ เว สปฺปุริสานํ กตญฺญูกตเวทิตา

ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นฐานของคนดี

โย มาตรํ ปิตรํ วา มจฺโจ ธมฺเมน โปสติ

อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ

ผู้ใดเลี้ยงมารดาบิดาโดยธรรม

บัณฑิตย่อมสรรเสริญผู้นั้นในโลกนี้

เขาละไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ

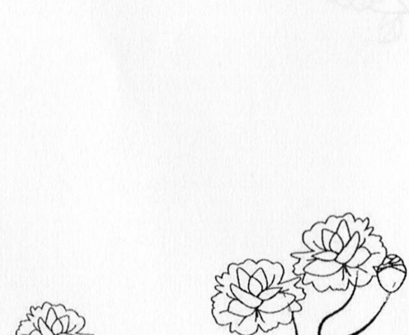
ผู้ฝึกตนได้ เป็นผู้ประเสริฐในหมู่มนุษย์

มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร

มารดาเป็นมิตรประจำบ้าน

มา ชาตึ ปุจฺฉ จรณญฺจ ปุจฺฉ

อย่าถามถึงชาติกำเนิด จงถามถึงความประพฤติ

ความหวังที่ ๒

ยามป่วยไข้...หวังเจ้า...เฝ้ารักษา

ดูว่าในหลวงทำกับสมเด็จย่ายังไง?

สมเด็จย่าประชวรอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช

ในหลวงไปเยี่ยมตอนไหนครับ ?

...ไปเยี่ยมตอน ตี ๑ ตี ๒

ตี ๔ เศษๆ...จึงเสด็จกลับ

ไปเฝ้าแม่วันละหลายชั่วโมง

แม่...พอเห็นลูกมาเยี่ยม

ก็หายป่วยไปครึ่งหนึ่งแล้ว

ทีมแพทย์ที่รักษาสมเด็จย่า

เห็นในหลวงมาเยี่ยม...มาประทับ...

ก็ต้องฟิตตามไปด้วย

ต้องปรึกษาหารือกันตลอดว่า

จะให้ยายังไง จะเปลี่ยนยาไหม?

จะปรับปรุงการรักษายังไงให้ดีขึ้น...

ทำให้สมเด็จย่า ได้รับการดูแลที่ดีขึ้น

เห็นภาพไหม?

กลางคืน...ในหลวงไปอยู่กับสมเด็จย่า

คืนละหลายชั่วโมง...

ไปให้ความอบอุ่นทุกคืน

ลองหันมาดูตัวเราเองซิ...

ตอนพ่อแม่ป่วย โผล่หน้าเข้าไปดูหน่อยหนึ่ง

ถามว่า ตอนนี้อาการเป็นยังไง?

พ่อแม่ยังไม่ทันตอบเลย...ฉันมีธุระ

งานยุ่ง ต้องไปแล้ว

โผล่หน้าไปให้เห็นพอแค่เป็นมารยาท

...แล้วก็กลับ เราไม่ได้ไปเพราะความกตัญญู

เราไม่ได้ไปเพื่อทดแทนพระคุณท่าน

. . . น่าอายไหม?. . .

ในหลวงเสด็จไปประทับกับแม่ตอนแม่ป่วย

ไปทุกวัน ไปให้ความอบอุ่น

ประทับอยู่วันละหลายชั่วโมง

นี่คือ...สิ่งที่ในหลวงทำ

คราวหนึ่งในหลวงป่วย...สมเด็จย่าก็ป่วย

ไปอยู่ศิริราชด้วยกัน อยู่คนละมุมตึก

ตอนเช้า... ในหลวงเปิดประตู...แอ๊ด...ออกมา

พยาบาลกำลังเข็นรถสมเด็จย่า

ออกมารับลม...ผ่านหน้าห้องพอดี

ในหลวงพอเห็นแม่...รีบออกจากห้อง

มาแย่งพยาบาลเข็นรถ

มหาดเล็กกราบทูลว่า ไม่เป็นไร...ไม่ต้องเข็น

มีพยาบาลเข็นให้อยู่แล้ว

ในหลวงมีรับสั่งว่า

...แม่ของเรา ทำไมต้องให้คนอื่นเข็น

. . . เราเข็นเองได้ . . .

นี่ขนาดเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

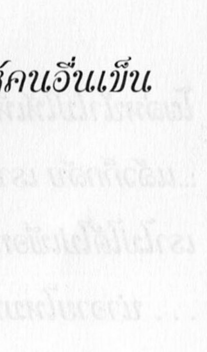
...เป็นกษัตริย์ ยังมาเดินเข็นรถให้แม่

ยังมาป้อนข้าวป้อนน้ำให้แม่

ป้อนยาให้แม่...ให้ความอบอุ่นแก่แม่...

เลี้ยงหัวใจแม่...ยอดเยี่ยมจริงๆ

เห็นภาพนี้แล้ว...ซาบซึ้ง

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก

ปฏิบัติชอบต่อมารดา เป็นความสุขในโลก

หทยสฺส สทิสี วาจา

วาจาของคน ย่อมส่องเห็นน้ำใจ

โลโกปตฺถมฺภิกา เมตฺตา

เมตตา เป็นเครื่องค้ำจุนโลก

กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ

การฟังธรรมจากสัตบุรุษ เป็นการยาก

มตฺตญฺญุตา สทา สาธุ

ความรู้จักประมาณ ยังประโยชน์ให้สำเร็จทุกเมื่อ

อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ

คนขยัน ย่อมหาทรัพย์ได้

ทุลฺลโภ ปุริสาชญฺโญ

บุรุษอาชาไนย หาได้ยาก

ปุตฺตา วตฺถุ มนุสฺสานํ

บุตร เป็นที่ตั้งแห่งมนุษย์ทั้งหลาย

สตญฺจ คนฺโธ ปฏิวาตเมติ

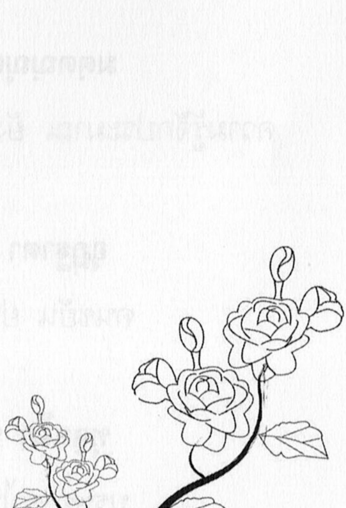
กลิ่นของสัตบุรุษย่อมหวนทวนลมได้

ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ

มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ปราชญ์กล่าวว่าประเสริฐสุด

ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตสฺมึ

พระมหากษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐสุด

ความหวังที่ ๓

เมื่อถึงยาม...ต้องตาย...วายชีวา
หวังลูกช่วย...ปิดตา...เมื่อสิ้นใจ

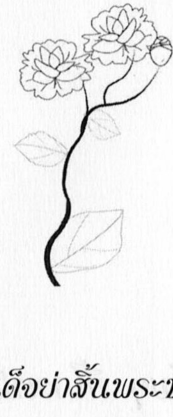
ว ั น น ั้ น . . .

ในหลวงเฝ้าสมเด็จย่าอยู่จนถึงตี ๔ ตี ๕

เฝ้าแม่อยู่ทั้งคืน...

จับมือแม่ กอดแม่ ปรนนิบัติแม่

จนกระทั่ง...แม่หลับ จึงเสด็จกลับ

พอไปถึงวัง...

เขาโทรศัพท์มาแจ้งว่า สมเด็จย่าสิ้นพระชนม์

ในหลวงรีบเสด็จกลับไปศิริราช

เห็นสมเด็จย่านอนหลับตาอยู่บนเตียง

...ในหลวงทำยังไงครับ?

ในหลวงตรงเข้าไป...
คุกเข่ากราบลงที่หน้าอกแม่
พระพักตร์ในหลวงตรงกับหัวใจแม่...
"ขอหอมหัวใจแม่เป็นครั้งสุดท้าย..."

ซบหน้านิ่งอยู่นาน...
แล้วค่อยๆ เงยพระพักตร์ขึ้น
...น้ำพระเนตรไหลนอง
ต่อไปนี้จะไม่มีแม่ให้หอมอีกแล้ว
เอามือกุมมือแม่ไว้...

มือนิ่มๆ ที่เกวเปลนี้แหละ
ที่ปั้นลูกจนได้เป็นกษัตริย์
เป็นที่รักของคนทั้งบ้านทั้งเมือง
ชีวิตลูก...แม่ปั้น

มองเห็นหวีปักอยู่ที่ผมแม่...

ในหลวงจับหวีค่อยๆ

...หวีผมให้แม่

หวี...หวี...หวี

...หวีให้แม่สวยที่สุด

แต่งตัวให้แม่สวยที่สุด

. . . ในวันสุดท้ายของแม่ . . .

เป็นภาพที่ประทับใจอาจารย์ที่สุด

เป็นสุดยอดของลูกกตัญญู...

หาที่เปรียบไม่ได้อีกแล้ว

"กษัตริย์ยอดกตัญญู"

ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา

มารดาบิดา ท่านว่าเป็นพรหม เป็นบูรพาจารย์

เป็นที่นับถือของบุตร และเป็นผู้อนุเคราะห์บุตร

น้ำตาแม่

...วันที่แม่ เจ็บปวด รวดร้าวหนัก
ต้องจับหลัก บิดไปมา พาใจหาย
ปวดระบม ไปทั่วท้อง ร้องเกือบตาย
จึงผ่อนคลาย เมื่อลูกออก มานอกตน

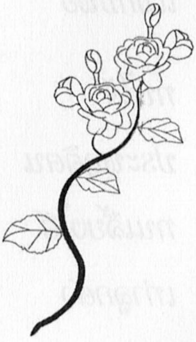
มีน้ำตา คละรอยยิ้ม ริมแก้มแม่
ใจที่แท้ ก็ภูมิใจ ใช่หมองหม่น
ที่ได้เห็น ลูกตัวน้อย กลอยกมล
เกิดเป็นคน พร้อมปลอดภัย ไม่งอแง

คอยถนอม กล่อมเกลี้ยง เลี้ยงจนดึก
ในส่วนลึก ก็อยากนอน ผ่อนกระแส
แต่ต้องฝืน ตื่นขึ้นมา หาดูแล
ไม่เชือนแช หาน้ำ - นม ต้มให้กิน

ลูกโตมา ก็หวัง จะพึ่งเจ้า
ยามแก่เฒ่า ขอฝากไข้ ให้ถวิล
แต่เหมือนนก คงลำบาก นกอยากกิน
ต้องไกลถิ่น หาทำงาน นานมาเจอ

ก็ไม่ว่า อะไร ในใจแม่
ขอเพียงแค่ ลูกสุขใจ ได้เสมอ
แม่ลำบาก ตรากตรำ ช้ำละเมอ
แม่แทบเพ้อ คิดถึงลูก ผูกดวงใจ

มีครอบครัว กลับหนีไกล ไปห่างแม่
สุขภาพ ก็เริ่มแย่ แคร์บ้างไหม
"ขอเถอะนะ โปรดจงช่วย ด้วยอาลัย
อย่าห่างไกล ดูมุ้งหมอน ก่อน... สิ้นลม"

จดหมายถึงลูก

พ่อแม่ไม่มี เงินทอง จะกองให้
จงตั้งใจ พากเพียร เรียนหนังสือ
หาวิชา ความรู้ เป็นคู่มือ
เพื่อยึดถือ เอาไว้ ใช้เลี้ยงกาย

พ่อกับแม่ มีแต่ จะแก่เฒ่า
จะเลี้ยงเจ้า เรื่อยไป นั้นอย่าหมาย
ใช้วิชา ช่วยตน ไปจนตาย
เจ้าสบาย แม่กับพ่อ ก็ชื่นใจ

ถึงแม้จน ทนได้ ไม่ทุกข์หนัก
เท่าลูกรัก ประพฤติตน เป็นคนชั่ว
ลูกกี่คน ทนเลี้ยงได้ ไม่หมองมัว
ไม่โศกเศร้า เท่าลูกตัว ชั่วระยำ

พ่อแม่ส่ง ให้ลูกเรียน เพียรอุตส่าห์
พ่อแม่ฟันฝ่า อุปสรรค แสนหนักเหลือ
พ่อแม่ตั้งหน้า หาทุน มาจุนเจือ
พ่อแม่ทำเพื่อ ลูกเจริญ เดินก้าวไกล

พ่อแก่ แม่เฒ่า

พ่อแม่ก็แก่เฒ่า จำจากเจ้าไม่อยู่นาน
จะพบจะพ้องพาน เพียงเสี้ยววารของคืนวัน
ใจจริงไม่อยากจาก เพราะยังอยากเห็นลูกหลาน
แต่ชีพมิทนทาน ต้องร้าวรานสลายไป
ขอเถิดถ้าสงสาร อย่ากล่าวขานให้ช้ำใจ
คนแก่ชะแรวัย คิดเผลอไผลเป็นแน่นอน
ไม่รักก็ไม่ว่า เพียงเมตตาช่วยอาทร
ให้กินและให้นอน คลายทุกข์ผ่อนพอสุขใจ
เมื่อยามเจ้าโกรธขึ้ง ให้นึกถึงเมื่อเยาว์วัย
ร้องไห้ยามป่วยไข้ ได้ใครเล่าเฝ้าปลอบโยน
เฝ้าเลี้ยงจนโตใหญ่ แม้เหนื่อยกายก็ยอมทน
หวังเพียงจะได้ผล เติบโตจนสง่างาม
ขอโทษถ้าทำผิด ขอให้คิดทุกทุกยาม
ใจแท้มีแต่ความ หวังติดตามช่วยอวยชัย
ต้นไม้ที่ใกล้ฝั่ง มิหรือหวังอยู่นานได้
วันหนึ่งคงล้มไป ทิ้งฝั่งไว้ให้วังเวง

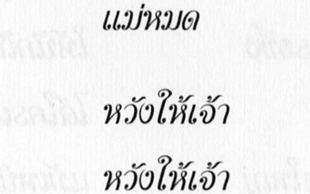
อ.สุนทรเกตุ

รักของแม่

รักใดเล่า รักแน่ เท่าแม่รัก
ผูกสมัคร รักมั่น ไม่หวั่นไหว
ห่วงใดเล่า เท่าห่วง ดังดวงใจ
ที่แม่ให้ กับลูก อยู่ทุกครา

ยามลูกขื่น แม่ขม ตรมหลายเท่า
ยามลูกเศร้า แม่โศก วิโยคกว่า
ยามลูกหาย แม่ห่วง ดังดวงตา
ยามลูกมา แม่หมด ลดห่วงใย

ยามมีกิจ หวังให้เจ้า เฝ้ารับใช้
ยามป่วยไข้ หวังให้เจ้า เฝ้ารักษา
ยามถึงคราว ล่วงลับ ดับชีวา
หวังให้เจ้า เฝ้าปิดตา เวลาตาย

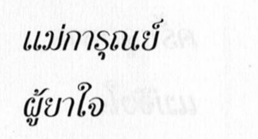

ไม่มีใครรักเราเท่ากับแม่

รักของใคร หรือจะแท้ เท่าแม่รัก
ผูกสมัคร สายเลือด ไม่เหือดหาย
คนอื่นรัก ยังประจักษ์ ว่ารักคลาย
จืดจางง่าย ไม่จีรัง ดั่งมารดา

รักใด ชูไว้ เหนือรักอื่น
เป็นรักรื่น ไร้ราคี โลกีย์วิสัย
รักมิใช่ เพื่อตน หรือสนใจ
คำนึงถึง กำไร และขาดทุน

รักใด หยัดยืน เมื่ออื่นล้ม
รักน่าชม สุกใส ไม่ข้นขุ่น
รักนั้นคือ รักแท้ แม่การุณย์
มอบแก่กุล- บุตร ธิดา ผู้ยาใจ

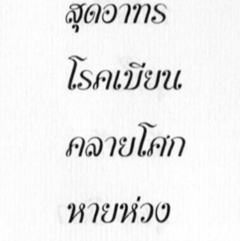

แม่...ผู้ให้กำเนิด

แม่มิเพียง แต่ให้ กำเนิดลูก
จิตท่านผูก เฝ้าถนอม เป็นจอมขวัญ
แม่มิเพียง เลี้ยงลูกให้ ใหญ่เท่านั้น
แม่เพียรสรรค์ สร้างนิสัย ให้ลูกดี

แม่มิเพียง ให้สมบัติ พัสถาน
ให้ลูกมี วิชาการ โอฬารศรี
เพื่อลูกได้ ใช้ดำรง ทรงชีวี
บนวิถี ของมนุษย์ อันสุดไกล

แม่มิเพียง สุดอาทร ใจร้อนร้าว
เมื่อลูกคราว โรคเบียน เวียนเจ็บไข้
ครั้นลูกหาย คลายโศก สร่างโรคภัย
แม่จึงใจ หายห่วง บ่วงกังวล

รักแท้...เพื่อลูกรัก

แม่จ๋าแม่	ความรักแม่	นี้แน่นัก
คุณแม่รัก	ลูกของแม่	มาแต่ต้น
รักของแม่	มิได้มี	ราคีปน
มีหรือจน	แม่รักอยู่	ไม่รู้จาง
รักของใคร	ไม่เท่าศักดิ์	รักของแม่
รักแม่แท้	แม่รักอยู่	ไม่รู้สร่าง
ศัตรูร้าย	ก็ไม่กราย	มากั้นกาง
ถึงรักนาง	รักนาย	ก็ไม่เกิน
แม้รักยศ	รักศักดิ์	อัครฐาน
หรือรักงาน	สารพัน	รักสรรเสริญ
รักสนุก	ทุกสถาน	สำราญเพลิน
รักไม่เกิน	รักแม่	รักแท้เอย

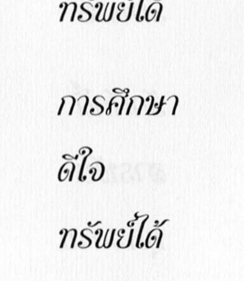

ผู้เสียสละอย่างยิ่งใหญ่

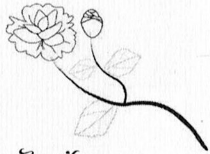
เมื่อลูกใหญ่ วัยถ้วน ควรศึกษา
แม่ก็พา ลูกรัก ไปฝากให้
จะเสียทุน หนุนค่า วิชาไป
ถ้ามีให้ แล้วไม่ขัด เป็นสัตย์จริง

ถึงไม่มี บางที ก็กู้เขา
จะหนักเบา ยอมลูก ไปทุกสิ่ง
สู้ตรากตรำ ทำการ งานจริงจริง
เพื่อแลกสิ่ง ทรัพย์ได้ มาให้เรา

เมื่อลูกเสร็จ การศึกษา วิชาเชี่ยว
แม่คนเดียว ดีใจ ใครจะเท่า
พอลูกหา ทรัพย์ได้ ใจท่านเบา
เพราะท่านเฝ้า ปลูกฝัง หวังให้ดี

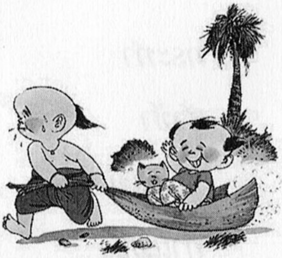
จารึกพระคุณแม่

พระคุณแม่ นั้นประมาณ ไม่สิ้นสุด
แม้สมมติ เอาแผ่นดิน สิ้นแห่งหน
เป็นหมึกก้อน ผ่อนละลาย ในสายชล
ให้ทั่วหน แห่งสมุทร สุดนที

แล้วเอาเขา พระสุเมรุ ที่เด่นหล้า
เอาปากกา จุ่มหมึก บันทึกที่
เอาท้องฟ้า เป็นกระดาษ วาดคดี
แล้วเขียนชี้ ชมบุญ คุณมารดา

เขียนจนสิ้น ดินฟ้า มหาสมุทร
เขียนจนสุด พระสุเมรุ ที่เด่นหล้า
แต่ไม่สุด สิ้นบุญ คุณมารดา
จึงนับว่า ใหญ่ยิ่ง สิ่งทั้งปวง

แม่ แม่ แม่

ทยาลุ

แม่ แม่ แม่ คำนี้ มีความหมาย
มีพระคุณ มากมาย หลายสถาน
แม่เป็นได้ หลายสิ่ง หลายประการ
เป็นธนาคาร เป็นพระพรหม เป็นร่มไทร

เป็นผู้ให้ กำเนิด เกิดลูกรัก
เป็นผู้ให้ ที่พัก พิงอาศัย
เป็นผู้ให้ ความการุญ อุ่นกายใจ
เป็นผู้ให้ อะไรอะไร ไม่รามือ

ลูกเจ็บไข้ แม่ก็ให้ การรักษา
ลูกโตมา แม่ก็ส่ง เรียนหนังสือ
ลูกต้องการ ตำรา แม่หาซื้อ
ลูกปรึกษา หารือ แม่ยินดี

ลูกคนใด กระทำ กรรมแก่แม่
สุดเลวแท้ ชั่วช้า สิ้นราศี
ลูกด่าแม่ ลูกตีแม่ ลูกกาลี
ลูกไม่ดี ทำแม่ช้ำ น้ำตาริน

น้ำตาแม่ รินไหล เมื่อลูกร้าย
น้ำตาแม่ เป็นสาย เมื่อลูกหมิ่น
น้ำตาแม่ หลั่งลง รดแผ่นดิน
เมื่อได้ยิน ลูกเสเพล เนรคุณ

โอ้แม่จ๋า พระคุณแม่ แผ่ปกเกล้า
โอ้แม่จ๋า ผู้เฝ้า เข้าเกื้อหนุน
โอ้แม่จ๋า ผู้เมตตา ผู้การุญ
โอ้แม่จ๋า ผู้ค้ำจุน ไม่ห่างไกล

ดวงใจแม่ สะอาดแท้ กว่าทุกสิ่ง
ดวงใจแม่ สะอาดยิ่ง กว่าสิ่งไหน
ดวงใจแม่ สะอาดเกิน กว่าสิ่งใด
ดวงใจแม่ มีไว้ เพื่อลูกเอย

แม่
พระในบ้าน

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

ณ วัดชลประทานรังสฤษฏ์

อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรม อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

งานศพแม่

วันนี้เจ้าภาพมาทำศพคุณแม่ ก็อยากจะพูดเรื่องแม่กับญาติโยมสักเล็กน้อย เพื่อจะได้เกิดความสำนึกในหน้าที่ว่าเราทุกคนมีแม่ ด้วยกันทั้งนั้น พ่อก็เหมือนกัน แต่ว่างานศพนี้เป็นงานแม่ ไม่ใช่งานศพพ่อ เพราะฉะนั้นจะพูดแต่เรื่อง **“แม่”** เพื่อให้เราทั้งหลายได้นึกว่าเราก็มีแม่เหมือนกัน แล้วเราควรทำอะไรกับคุณแม่ของเราบ้าง

ความชื่นใจของแม่จากลูก

เมื่อลูกมีความเจริญทั้งกายทั้งใจ มีความเติบโต มีหน้าที่การงานทำเป็นหลักเป็นฐาน แม่นั่นแหละเป็นผู้มีความชื่นใจที่สุด มีความสบายใจที่สุดกว่าใคร ๆ เมื่อใดลูกตกต่ำชีวิตไม่ก้าวหน้ามีปัญหามีความทุกข์ความเดือดร้อนผู้ที่มาเป็นทุกข์กับเราก่อนใครๆ ก็คือคุณแม่นั่นเอง

เพราะฉะนั้นแม่นี่คือผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ของเรา เป็นสหายผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่เราตลอดเวลา ไม่มีคนใดจะมีน้ำใจต่อเราอย่างแท้จริงเท่ากับแม่ สมกับที่ท่านเรียกว่าเป็น **"พรหม"** ท่านมี **พรหมวิหารธรรม** อยู่ในใจครบถ้วนทีเดียว

"แม่" คือเทวดา และร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก

อีกประการหนึ่ง ท่านเรียกแม่ว่า **"เทวดา"** เพราะท่านให้ความคุ้มครองให้ความรักษา ท่านกล่าวว่า **"บ้านเรือนใดมีการเคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา บ้านเรือนนั้นมีเทวดาคุ้มครองรักษา บ้านเรือนใดบุตรธิดาไม่เคารพ ไม่บูชา ไม่สักการะต่อมารดาบิดา บ้านเรือนนั้นไม่มีเทวดารักษา"**

“เทวดา” ก็คือความงามความดีนั่นเอง ไม่ใช่เทวดาที่เขาเขียนไว้ตามฝาผนัง เทวดาก็คือคุณธรรม ครอบครัวใดเคารพมารดาบิดา คนในครอบครัวนั้นมีคุณธรรม มีความรักพ่อรักแม่ ความรักพ่อรักแม่นั่นแหละคือสิ่งคุ้มครองครอบครัว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้บุตรธิดาในครอบครัวนั้นอยู่เย็นเป็นสุข เพราะฉะนั้น ผู้เคารพมารดาบิดาจึงชื่อว่ามีโพธิ์ไทรใบดกคุ้มครองรักษา ไม่ถูกฝน ไม่ถูกแดด ไม่ถูกความทุกข์ความเดือดร้อนครอบงำจิตใจ มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย

ความเคารพต่อบิดา - มารดา

ขอให้เราสังเกตดูในครอบครัวใด บุตรธิดามีความรักมีความเคารพต่อมารดาบิดา ครอบครัวนั้นเป็นปึกแผ่นมั่นคงแน่นหนา เพราะความเคารพมารดาบิดานั้น เป็นรากฐานของชีวิตเป็นรากฐานของศีลธรรม เป็นรากฐานของความก้าวหน้า เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงในครอบครัว เมื่อครอบครัวมั่นคง ประเทศชาติก็มั่นคงเป็นธรรมดา

แต่ถ้าในครอบครัวไม่มั่นคงแล้ว ประเทศชาติจะมั่นคงได้อย่างไร อะไรๆ ที่เป็นความมั่นคงของชาติบ้านเมืองนั้น อยู่ที่ความมั่นคงของครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวก็อยู่ที่สมาชิกของครอบครัวเหล่านั้น เป็นผู้เคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา

พ่อ - แม่ เป็นพระในบ้าน

มารดาบิดานั้นในทางธรรมะท่านถือว่าเป็น **"พระ"** ในครัวเรือนเป็นพระที่เราควรกราบไหว้บูชาสักการะทุกวันเวลา คนเราถ้าไม่รู้จักกราบพระที่อยู่ใกล้ๆ แล้วจะไปไหว้พระที่อยู่ไกลๆ ได้อย่างไร พระที่อยู่ที่วัดอยู่ไกลบ้าน แต่พระที่อยู่ใกล้เราก็คือ **แม่**ของเราพ่อของเรานั่นเอง เราจึงต้องเคารพพระที่อยู่ในบ้านก่อน แล้วมันจะเกื้อกูลแก่การเคารพพระนอกบ้านต่อไป เคารพอะไร ๆ อื่นต่อไป มารดาบิดาจึงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองรักษาแก่เราตลอดเวลา

พ่อ - แม่ คือครูคนแรกของเรา

มารดาบิดาของเรานั้นก็เป็นเหมือน **"ครู"** คนแรกของเรา คุณแม่นั่นแหละเป็นครูคนแรก พ่อก็ยังต่อมาอีก เพราะอะไร เพราะเราอยู่ใกล้แม่มากกว่าพ่อ เด็กทั่วๆ ไปนั้น มักรักแม่มากกว่าพ่อ น้อยคนนักที่จะรักพ่อมากกว่าแม่

อันนี้มันมีเหตุผลหลายอย่าง ที่ทำให้รักแม่มากกว่าพ่อ อาตมาเองก็เหมือนกัน ในใจนี่รักแม่มากกว่าพ่อ ทำไมจึงได้เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ความลำเอียง แต่มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ

เพราะเราอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าพ่อ อยู่กับแม่มาตั้งสิบเดือนในท้อง แล้วออกมาเป็นตัวน้อยๆ ผู้ที่คอยประคบประหงม ป้อนข้าว ป้อนน้ำ อาบน้ำอาบท่าให้ ล้างสิ่งสกปรกให้ ก็คือคุณแม่นั่นเอง พ่อนานๆ ทำแทนแม่สักทีหนึ่ง แล้วเวลาทำก็เก้งก้างไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะไม่มีหน้าที่จะต้องทำอย่างนั้น

พ่อมีหน้าที่ไปทำงานนอกบ้านนอกเรือน หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัว แม่มีหน้าที่อยู่กับลูกตลอดเวลา เพราะฉะนั้นแม่จึงสนิทสนมกับลูกมากกว่าพ่อ ความสัมพันธ์ทางใจก็มากกว่า เว้นไว้แต่บางครอบครัวที่แม่ตายไปเสีย มีแต่พ่อก็เลี้ยงลูกมาได้

หน้าที่พ่อ - แม่

ในสมัยอาตมาเป็นเด็ก มีอยู่สองครอบครัวที่บ้าน ครอบครัวหนึ่งมีลูก ๗-๘ คน พ่อเลี้ยงลูกจนโตทั้งนั้น จนมีเหย้ามีเรือนเป็นฝั่งเป็นฝา อีกครอบครัวหนึ่งมีลูก ๑๓ คน ไม่ใช่น้อย แม่ตายไปลูกทุกคนทำงานของหญิงได้ทั้งนั้น ทำขนมก็ได้ ทำกับข้าวก็ได้ หุงข้าวต้มแกง ซ้อมข้าวสีข้าว ตามแบบคนบ้านนอก ทำได้ทุกอย่างทำขนมก็ได้หลายอย่าง

สอนลูกให้ทำได้ เพราะลูกไม่มีแม่ เพราะฉะนั้นลูกทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของแม่บ้านไปในตัว แล้วลูกทั้ง ๑๓ คน รักใคร่กันดี เคารพบูชากันดี อยู่กันตามลำดับอาวุโสทีเดียว คนพี่เป็นใหญ่ น้องๆ เคารพพี่ เอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือกัน เดี๋ยวนี้ตายไป

หลายคนแล้วเหลืออยู่บ้าง บวชเป็นสมภารเจ้าวัดก็มี นี่พ่อเลี้ยงลูกแท้ๆ แม่ไม่ได้เลี้ยง เพราะตายไปเสียก่อน

ลูกทุกคนจึงเคารพรักพ่อมากกว่าแม่ แต่ถ้าพ่อกับแม่ยังอยู่ทั้งสองคนนั้น ใจเรามันลำเอียงไปเข้าข้างแม่ทุกที รักแม่มากกว่าพ่อ

แม่คือกำลังใจของลูก

แล้วใบหน้าของคนทั้งสองมีอิทธิพลเหนือจิตใจผิดกัน คุณพ่อดูเหมือนเห็นเป็นภาพดุๆ ไป เพราะท่านเป็นคนขรึม ไม่ค่อยพูดค่อยจาอะไรเหล่านี้เป็นต้น แต่ถ้าเห็นหน้าแม่แล้วก็มีความสบายใจ ให้สังเกตว่าเราเจ็บไข้ได้ป่วย หรือไปอยู่ห่างไกลบ้านไกลเรือน เวลาป่วยคุณแม่ไปเยี่ยม พอรู้ว่าแม่มาเท่านั้น ใจมันชื่นขึ้นมาเป็นกอง เห็นหน้าแม่ก็สบายใจ

แม่มานั่งใกล้ เอามือมาลูบตามตัว ตามเนื้อตามหนังบีบนวด ให้ก็รู้สึกว่าหายเจ็บหายไข้ หายขึ้นมาทันที กำลังใจมันเกิดไฟฟ้าของคุณแม่ที่มาสัมผัสร่างกายของคนเรานั้น ทำให้เกิดกำลังภายใน ทำให้เกิดความรู้สึก นี่คือผู้มีอุปการะต่อเรา เป็นยาที่ไม่ต้องกินก็ได้ เพียงแต่สัมผัสผิวกายก็สบายแล้ว

ชื่นอกชื่นใจเมื่ออยู่ใกล้แม่

อันนี้แหละทำให้เรารู้สึกว่า คุณแม่มีความรู้สึกต่อเราอย่างไร เรามีความชื่นอกชื่นใจเมื่อได้อยู่ใกล้แม่ มีความรู้สึกสบายทุกเวลา ถ้าเราไปอยู่บ้านไกลเมืองไกล คุณแม่มาเยี่ยมนี่เราจะมีความรู้สึกว่า มีความสบายใจ ชื่นใจขนาดไหน ชื่นใจจนพูดไม่ออกทีเดียว ไม่สามารถจะพรรณนาเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงความรู้สึกในใจ ที่เรามีความรู้สึกเมื่อเห็นหน้าแม่ของเราได้ อันนี้มันเป็นความจริง ที่เกิดขึ้นในใจของเราทุกคน มีประสบการณ์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น หรือว่าเราไปอยู่ไกลๆ คุณแม่ไม่สามารถจะไปเยี่ยมเราได้ แต่ถ้าเรา มาบ้านมาเห็นหน้าแม่ของเรา เราก็รู้สึกว่าสบายใจ

ดวงหน้าของแม่ให้ความสุขสดชื่น

ดวงหน้าของแม่ เป็นดวงหน้าที่ให้ความสุขสดชื่นอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าดุก็ไม่น่าเกลียด พูดคำหยาบก็ไม่น่าชัง อะไรๆ ที่ออกมา จากแม่นั้น เราเห็นเป็นของขำขัน ไม่ใช่เรื่องน่ากลัว น่าตกใจ เพราะถึงดุก็อย่างนั้นแหละ น้ำใจแท้ๆ ไม่อยากทำให้ลูกเจ็บช้ำอะไรหรอก แต่บางทีเกิดโมโหโทโสขึ้นมาบ้าง ก็พูดคำที่ไม่เหมาะไม่ควรออกไป

เราผู้เป็นลูกรู้ใจแม่ดีว่า แม่แกล้งด่าหรอก สมมติว่าด่าถ้อยคำ ที่ทำให้เกิดความเสียหาย น้ำใจแท้ๆ ไม่ได้มีอย่างนั้น แต่พูดออกไป

อย่างนั้นเอง เพราะแม่ไม่เคยประทุษร้ายลูก ลูกเสียอีกยังมีโอกาสประทุษร้ายต่อแม่ได้ น้ำใจของแม่จึงหนักแน่นเหมือนกับแผ่นดิน

แผ่นดินคือแม่ของเรา

แผ่นดินนี่ก็เป็นแม่ของคน เป็นที่อยู่อาศัยเป็นที่ให้อะไรทุกอย่าง เราได้อะไรจากแผ่นดินทั้งนั้น คนโบราณจึงเรียกแผ่นดินว่า "แม่ธรณี" เพราะท่านให้ความเป็นอยู่แก่เราอย่างสะดวกสบาย จะเอาอะไรก็ได้ แต่เอาด้วยวิธีการที่ถูกต้องจากแม่ คือ ธรณีนั่นเอง แม่น้ำก็เป็นของคนเหมือนกัน ให้อะไรแก่คนอย่างนี้ เพราะฉะนั้นน้ำใจของแม่ก็เหมือนกับแม่น้ำ เหมือนกับแผ่นดิน เหมือนกับแผ่นฟ้า เหมือนกับสิ่งที่ให้แต่ความสุขความสนุกแก่เรา เราจึงรักเคารพบูชาท่าน

ความสำนึกของลูกที่มีต่อแม่

อันแม่แม้จะแก่ชราสักเท่าใด เราก็ไม่อยากให้ท่านตาย อยากให้ท่านอยู่ให้หายใจอยู่ ให้ลืมตาอยู่ ไม่อยากให้ท่านเป็นท่อนไม้ท่อนฟืน ทำไมเราคิดอย่างนั้น เพราะเรารู้สึกว่า เป็นสิ่งที่ให้กำลังใจแก่เรา ให้ความสุขสดชื่นแก่ชีวิตของเรา

ถ้าแม่เราจากไป เรารู้สึกว่าใจหายไป มันขาดอะไรสักอย่างหนึ่งในชีวิตของเรา แม้เราจะมีเงินมีทอง มีข้าวมีของ มีมิตรสหายสักเท่าใด มีอะไรๆ ก็ตามใจเถอะ ก็ไม่เหมือนกับเรามีแม่

แม่นี่ให้ความสุข แก่เราเหลือหลาย เราหาของอื่นหาได้ แต่เราหาแม่ไม่ได้ แม่เรามีคนเดียวในโลก อยากให้ท่านอยู่กับเราตลอดไป

นี่คือน้ำใจที่เกิดความสำนึกในลูกทั้งหลายที่มีต่อแม่ เราจึงอยากเห็นหน้าแม่อยู่ตลอดเวลา

การจากไปเป็นเรื่องธรรมดา

แม่กับลูกมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด แม้ลูกจะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว แม่ก็ยังรู้สึกว่าเป็นอ้ายหนูของแม่อยู่นั่นเอง เคยเห็นคนบางคนเรียกลูก ซึ่งมีอายุหกสิบแล้วว่า อ้ายหนู ท่านเรียกของท่านอย่างนั้น

ท่านมองลูกชายที่อายุหกสิบของท่านเหมือนกับเด็กตัวน้อยๆ ที่ท่านเคยเอามาวางไว้บนตักท่านลูบหน้าลูบหลังอย่างไรเมื่อเป็นเด็ก ครั้นโตขึ้นท่านก็รู้สึกอย่างนั้น แล้วเราเองที่มีความรู้สึกต่อพ่อแม่ก็อย่างนั้นเหมือนกัน เรารู้สึกว่าคุณแม่ของเรานั้น มีอะไรที่ลึกลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลา เรามีความรู้สึกต่อท่านอย่างดีที่สุด

เราไม่อยากให้ท่านจากไป แต่ร่างกายสังขารของมนุษย์นี่มันเป็นธรรมดา ที่ต้องเปลี่ยนแปลง ก็ต้องถึงแก่ความแตกดับไป เราจะหวงไว้ก็ไม่ได้ ท่านต้องลาจากเราไป นี่เป็นเรื่องธรรมดาที่สุด

ความเป็นห่วงเป็นใยของแม่

อีกประการหนึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่า แม่กับเรา ลูกจะเป็นอะไรก็ตาม แม่ก็ยังคอยสอนคอยเตือนอยู่ เหมือนกับว่าลูกนี่ยังเป็นเด็กน้อยๆ อาตมานี่เป็นนักเทศน์นักสอน เที่ยวสอนคนทั่วบ้านทั่วเมือง เมื่อสมัยที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ กลับบ้านทีไร ท่านพูดทุกทีสอนทุกที เตือนทุกครั้ง

ท่านเตือนว่า **อย่าได้ประมาท คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ ไปไหนต้องระมัดระวัง อาหารการกินต้องระวัง บางทีเขาอาจไม่ชอบเราก็ได้ จึงต้องระมัดระวัง**

แม้เงินทอง ท่านก็เตือนว่า **ได้เงินได้ทองมาแล้ว ใช้ให้เป็นประโยชน์ อย่าเอาไปใช้จ่ายในทางเหลวไหล**

จำได้ว่าคราวหนึ่งไปเทศน์ที่เมืองพัทลุง สมัยนั้นเงินมันแพง เขาติดกัณฑ์เทศน์ยี่สิบบาท นี่เราเรียกว่ามากเต็มทีแล้ว ปกติเทศน์ก็ได้บาทสองบาท ห้าบาทอย่างสูง คราวนี้เขาติดตั้งยี่สิบบาท พอเทศน์จบแล้ว คุณแม่ไปพบที่กุฏิ

คุณแม่บอกว่า *วันนี้เทศน์ได้ตั้งยี่สิบบาท เอาไปไหน ทำอะไร* ก็บอกว่าเอาไปใช้จ่ายอะไรต่ออะไร

ท่านบอกว่า *ควรจะถวายวัดสักสิบห้าบาท เอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว เพราะว่าทางวัดเขาใช้จ่ายต้อนรับแขกเหรื่อที่มาวัดมากในงานนี้* ให้ทำบุญเสียสักสิบห้าบาท

อาตมาได้ฟังแล้วมันตื้นตันในใจ ตื้นตันว่าคุณแม่นี่ท่านรักเรา

ท่านหวังดีต่อเรา ยังตามมาสอนมาเตือน เวลานั้นอายุมันยังไม่แก่ขนาดนี้หรอก เพียงสามสิบหรือยี่สิบเจ็ด อะไรอย่างนั้นแหละ เมื่อคุณแม่มาเตือนอย่างนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม

เอาเงินไปถวายท่านสมภาร บอกว่าทำบุญกับวัดสักสิบห้าบาท ท่านบอกว่า *ทำไมไม่เอาไปใช้ไปเรียนจะได้ซื้อหนังสือหนังหา* เลยบอกให้ท่านฟังว่า แม่มาสอนเมื่อตะกี้นี้ บอกว่าให้ทำบุญสักสิบห้าบาท เอาไปใช้สักห้าบาทก็พอแล้ว

ท่านสมภารท่านฟังยิ้มๆ ท่านยิ้ม คงจะนึกในใจว่า เอ... แม่ท่านปัญญานี่สำคัญ มาสอนลูกเตือนลูก

น้ำใจแท้ๆ ของแม่

แม้อายุมาก เป็นผู้ใหญ่มากแล้ว ท่านก็ยังสอนยังเตือน เวลาเข้าใกล้รู้สึกว่าจิตใจมันสบาย เห็นดวงหน้าแม่นี่สบาย ยิ่งท่านสอนท่านเตือนแล้วเกิดความซาบซึ้งเคารพรักมากขึ้น นึกว่าคุณแม่นี่ไม่ได้เข้าโรงเรียน ไม่ได้อ่านหนังสือ อ่านไม่ออก สมัยนั้นไม่มีโรงเรียนจะเรียน

แต่ว่าท่านทำหน้าที่ "แม่" สมบูรณ์ บริบูรณ์ สอนเตือน เวลาท่านป่วยก็ไม่หนักอะไร ธรรมดา เวลาไปเยี่ยมครั้งสุดท้าย ท่านก็ยังสอนว่าให้ระมัดระวังตัว อย่าประมาท อะไรต่างๆ

อันนี้คือน้ำใจแท้ๆ ที่มีความรักความปรารถนาดีต่อเรา คนอื่นจะสอนสักกี่คนก็ตามใจเถอะ ก็ไม่ชื่นใจ ไม่เอามาฟัง แต่คุณแม่สอน

นี่มันเป็นเรื่องชื่นใจเหลือเกิน เป็นคำสอนที่ประทับอยู่ในจิตใจ ซึ่งควรจะต้องปฏิบัติตาม เพราะคำสอนของแม่นั้นเป็นเหมือนกับประกาศิตทีเดียว ที่เราจะต้องทำตามโดยส่วนเดียว

บุตรธิดาคนใดก็ตาม เมื่อได้รับคำสอนจากแม่ คำเตือนจากแม่ แล้วปฏิบัติตาม นั่นแหละคือผู้ที่เคารพรักคุณแม่ แล้วการกระทำเช่นนั้นแหละ จะกระทำให้เราเจริญให้เราก้าวหน้าในชีวิตในการงานต่อไป แม่กับเราสัมพันธ์กันมากอย่างนี้ จึงเป็นเรื่องที่เราควรจะได้นึกถึงอย่างนั้นตลอดเวลา

ความรักที่คุณแม่ให้ต่อเรานั้นพูดไม่ได้ว่ามีสักเท่าใด คนโบราณเขาพูดว่านับไม่ได้ ไม่รู้จะเอามาเขียนด้วยอะไร ไม่รู้จะเอากระดาษที่ไหนมาพรรณนาความรักของแม่ที่มีต่อลูก นอกจากว่าเรารู้อยู่ในใจของเรา แต่เราก็ไม่สามารถจะเขียนออกมาเป็นคำพูดได้เป็นอักษรได้ ว่ามีความรักอย่างไร

ญาติโยมทุกคนคงมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น ย่อมมีความสำนึกในใจด้วยกันทั้งนั้น ว่าเป็นอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่เรียกว่าซาบซึ้ง ความรักของใครๆ นั้น ไม่ซาบซึ้งเหมือนความรักของคุณแม่ที่มีต่อเราตลอดเวลา เราจึงควรจะได้นึกถึงท่าน ท่านรักเรามีจำนวนเป็นตัวเลขคาดคะเนไม่ได้ เราก็ควรรักตอบท่าน ให้มากที่สุดที่จะมากได้

การตอบแทนพระคุณแม่

รักท่าน เราควรจะทำอย่างไร ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ในโลก เราต้องเอาใจใส่หน่อย ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเราเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจการงานของท่าน เจ็บไข้ได้ป่วยช่วยรักษาดูแลให้ท่านมีความสุขสบาย อะไรที่ท่านต้องการก็รีบจัดให้โดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ถ้าหากท่านตายไปจากโลกนี้ ก็ไม่มีอะไรจะทำ นอกจากว่าทำบุญอุทิศให้ท่าน และประการสุดท้าย ก็ต้องรักษา คือดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้ อันนี้คือหน้าที่ของเราที่จะให้แก่คุณแม่ เป็นดอกไม้ที่เราควรจะเอาไปบูชาท่าน ด้วยการปฏิบัติต่อท่าน

การเลี้ยงกายและเลี้ยงใจ

ในเรื่องการเลี้ยงในเมื่อท่านมีชีวิตอยู่นั้น เราเลี้ยงตามฐานะให้ท่านสบาย ให้สบายด้วยการกินอยู่ การนุ่งห่ม อย่างนี้เรียกว่า **เลี้ยงกาย** เช่น การสร้างที่ให้ท่านอยู่ มีห้องน้ำห้องส้วมให้ท่านได้อาบน้ำสะดวกสบาย อาหารการกินเราก็จัดไปให้ท่าน แล้วคอยสังเกตว่าท่านชอบอะไร ชอบจืดชอบหวาน ชอบแกงชนิดใด แกงประเภทใด

ท่านทานได้เราก็ให้ท่านทานอย่างนั้น เวลารับประทานอาหารก็เอาใจใส่ดูแล ไม่ใช่ตักแกงไปวางทิ้งไว้ กินไม่กินก็ช่างหัว

อย่างนั้นมันไม่ได้เรื่องอะไร เราควรเอาใจใส่ แนะนำว่าควรทานอย่างนั้น ควรทานอย่างนี้ อันนี้อร่อย อันนี้อร่อย คุณแม่เอาอีกหน่อย ตักข้าวเติมให้ท่าน อย่างนี้เป็นตัวอย่าง เรียกว่าปฏิบัติวัตรฐากจริงๆ

เมื่อเราโตขึ้นแล้วท่านแก่ลงไป เราก็ควรปฏิบัติท่านอย่างนั้น ให้ท่านได้รับความสะดวกสบายในเรื่องการกิน การนุ่งการห่ม อาบน้ำอาบท่าอะไรทุกประการ นี่เรื่องร่างกาย

เลี้ยงใจคือทำให้ท่านสบายใจ

ทีนี้เรื่องทางจิตใจ นี่เป็นเรื่องสำคัญ ต้อง**เลี้ยงใจ**ท่านด้วย เลี้ยงใจคุณแม่ก็คือประพฤติในสิ่งที่ท่านพอใจ ท่านสบายใจ เราต้องเรียนรู้นิสัยคุณแม่ว่าท่านไม่ชอบอะไร

เช่นท่านไม่ชอบใจคนดื่มเหล้า แต่บางทีท่านอาจจะไม่แสดงออก จะพูดก็กลัวไอ้หนูของแม่จะรำคาญ เราก็อย่าให้ท่านรำคาญใจ สังเกตดูคุณแม่ไม่ชอบ ท่านบ่นว่าอะไรขึ้นมา เราก็ควรจะหยุดจากการกระทำเช่นนั้น

ทำอะไรควรสังเกตดูสายตา ดูกิริยาท่าทางของคุณแม่ ถ้าเห็นว่าท่านไม่พอใจไม่พึงใจแล้ว เราไม่ทำสิ่งนั้น

ถ้าเราไปรักเหล้ามากกว่าแม่ รักการพนันมากกว่าแม่ คุณแม่ไม่สบายใจ ความไม่สบายของคุณแม่ในเรื่องลูกไม่รู้จักตอบแทนหนักใจมาก ทำให้เกิดความทุกข์มาก บางทีทุกข์ถึงกับตายไปเลยทีเดียว

พระที่บ้าน

เพราะฉะนั้นลูกๆ ต้องระวังในเรื่องนี้ ต้องนึกอยู่เสมอว่าพระสององค์ที่เราต้องบูชาต้องเคารพนั่งอยู่ที่บ้าน ต้องเอาใจใส่ให้มากเป็นพิเศษ ทำอะไรให้ท่านสบายใจ

เด็กหนุ่มๆ สมัยนี้ชอบไว้ผมยาว อยากจะบอกว่า ผมยาวของลูกชายมันตำตาคุณแม่ คุณแม่ไม่สบายใจเลย แต่ว่าท่านไม่พูด ท่านมาพูดกับพระบ่อยๆ หลายครั้งแล้ว บอกว่า *แหมทำอย่างไรท่านเจ้าคุณ ให้อ้ายหนูมันตัดผมสักที*

แสดงว่า คุณแม่ไม่ชอบใจ เราไปรักฝรั่งบ้าๆ บอๆ มากกว่ารักคุณแม่ แล้วก็ไปเอาแบบผมไม่ดีมาไว้บนหัว คุณแม่มองแล้วไม่สบายใจ

แต่งเนื้อแต่งตัวก็เหมือนกัน กางเกง เสื้อผ้า กิริยาท่าทางผู้ชายทำท่ากระตุ้งกระติ้ง ใส่กำไลมือเหมือนผู้หญิง คุณแม่ท่านดูแล้วเคืองนัยน์ตา แต่ว่าท่านรักลูก ท่านพูดไม่ได้ เราไม่รู้สึกว่าคุณแม่รำคาญ ท่านดูแล้วรำคาญ ท่านค้อนท่านควัก ไม่รู้สักกี่หนแล้ว เราทำเฉยไม่เอาใจใส่

อย่างนี้แสดงว่าไม่รู้จักเลี้ยงน้ำใจคุณแม่ให้ท่านสบายใจ ถ้าเรารักคุณแม่เราจะไม่กระทำอย่างนั้น เรารู้ว่าแม่ไม่ชอบสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เข้าเรื่อง เพราะท่านเป็นคนไทย ท่านรักขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เราก็ควรจะเอาใจท่าน

เราอย่าเอาเสรีภาพมาใช้จนเกินขอบเขตจนลืมผู้มีพระคุณ คือพ่อแม่ของเรา อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ

เชื่อฟังพ่อแม่คือการเลี้ยงใจ

เรื่องอื่นๆ ก็เหมือนกัน จะคบค้าสมาคมกับเพื่อนฝูง ถ้าคุณแม่ท่านท้วงติงว่า เพื่อนของลูกดูๆ ไม่เข้าท่า เพียงแต่พูดเท่านั้น เราต้องรู้ว่าคุณแม่ไม่ชอบ เราก็ต้องเคารพท่าน อย่าเอาเหตุผลของท่านมาอ้างหักล้าง มันจะทำให้กระทบกระเทือนน้ำใจ อย่างนี้เรียกว่าเลี้ยงน้ำใจ ให้ท่านสบายใจ

เคยพบแม่คนหนึ่งลูกแกตายไปแล้ว แกสร้างที่บรรจุอัฐิให้อย่างสวยงามทีเดียว แล้วแกก็ไปจุดธูปจุดเทียน ไปถามว่าคุณยายกระดูกใครอยู่ในนี้

ลูกสาวฉันเอง ว่าอย่างนั้น ถามว่า คุณยายทำไมมาจุดธูปเทียนไหว้ลูกสาว แกว่า *เขาเป็นลูก แต่เขามีคุณธรรม เมื่อเขาอยู่ ดิฉันสบายมาก เพียงแต่พูดว่าต้องการอะไร เขาจัดให้เรียบร้อย เช่นดิฉันพูดว่าออกพรรษานี้จะทอดกฐิน ลูกสาวไปจัดให้เรียบร้อยเลย ไปซื้อผ้าเครื่องบริขารมาเสร็จเรียบร้อย* ถึงวันก็มาบอกคุณแม่ว่า ไปทอดกันวันนั้น จัดให้ทุกอย่างเลย

แต่ว่าที่ได้เกิดความรักมากขึ้นไปกว่านั้นอีกก็เพราะว่า ลูกชายที่เหลืออยู่นั้นไม่เอาเรื่องเลย คุณแม่ต้องการอะไรเขาก็ไม่ทำให้ เพราะลูกชายมีปกติตระหนี่ถี่เหนียวที่สุดเลย ถี่เหนียวไปถึงสตางค์

ของคุณแม่ กลัวคุณแม่จะทำบุญเสียหมด ไม่เอาอกเอาใจ

แม้คุณแม่ไปวัดแกต้องไปนั่งเฝ้า ถ้าคุณแม่พูดว่าจะบริจาคทำอะไร แกยกกระเช้าหมากทันที แม่กลับบ้านได้แล้ว นั่งนานแล้วเป็นเสียอย่างนี้ ทีนี้แกก็มองถึงลูกสาว ดี แต่ตายไปเสียแล้วจึงได้สร้างที่บรรจุอัฐิไว้ให้ แล้วก็ไปบูชาคุณงามความดีของลูกเพราะรู้จักเอาใจแม่

เอาใจใส่ดูแลท่านตลอดเวลา

อันนี้มันเรื่องสำคัญ เราต้องนึกไว้ว่าสมัยเราเป็นเด็กเราขู่เข็ญท่านเท่าไร จะเอาอะไรเรียกว่าขู่ทั้งนั้น ซึ่งในสมัยนี้ เขาเรียกว่าขู่กัน รีดไถคุณพ่อคุณแม่กันทั้งนั้น

ในสมัยนี้จะเอาอะไรต้องเอาให้ได้ ขอเงินสิบบาทต้องได้สิบบาทให้แปดบาทไม่ได้ ต้องสิบบาท ยืนกรานอยู่อย่างนั้น แต่ว่าเราโตแล้วเรานึกถึงคุณแม่บ้างหรือเปล่า ว่าเราเคยกระทำอย่างนั้นต่อท่านให้ท่านไม่สบายใจ อย่างนั้นก็น่าคิด

เพราะฉะนั้นต้องเอาใจใส่ดูแลท่าน ให้สบายทั้งกายทั้งใจช่วยในกิจการทุกอย่าง ครั้นเมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้ว เราก็ทำบุญตามประเพณีที่เขาตั้งกันไว้ แต่ว่าประเพณีนั้นแก้ได้ ให้เหมาะกับกาลสมัย เรื่องที่สำคัญก็ให้ดำรงวงศ์สกุลของท่านไว้

สืบต่อคุณงามความดี

คำว่า **"ดำรงวงศ์สกุล"** หมายความว่าสืบต่อคุณงามความดีไม่ให้ขาดสาย คุณแม่เราเป็นผู้มีศรัทธา เราก็มีศรัทธาต่อไป คุณแม่เรามีปัญญาเราก็มีปัญญาต่อไป คุณแม่เรามีการเสียสละเราก็เสียสละต่อไป

ให้เรานั่งคิดนั่งนึกว่า คุณแม่เราดีอะไร มีคุณธรรมประการใดอยู่ในท่าน รวมเอาไว้ทั้งหมด เอามาใส่ไว้ในโกศน้อย คือ ร่างกายของเรา

วันเผา เราเก็บกระดูกใส่โกศไว้ นั่นเป็นแต่เพียงวัตถุไม่เก็บก็ไม่เป็นไร แต่สิ่งที่ควรเก็บก็คือคุณธรรม ความงามความดีทั้งหลายของท่าน ที่เรานั่งนึกได้ว่ามีอะไรบ้าง เราเอามารวมไว้ในโกศคือหัวใจของเรา แล้วก็ปฏิบัติตาม

เชิญคุณธรรมของแม่มาไว้ในตัวเรา

ถ้าเราทำอย่างนี้ คุณแม่ไม่ตายไปจากเรา จากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น ส่วนคุณงามความดีทั้งหลายลูกรับไว้หมด ทั้งลูกหญิงลูกชายรับไว้หมด รับไว้แล้วก็ถ่ายทอดไปถึงหลานต่อไป ให้หลานย่าประพฤติอย่างนั้นต่อไป ช่วยสืบต่อวงศ์สกุลไว้ สกุลไม่แตกไม่ดับ

ตามธรรมเนียมจีน เวลาเอาศพไปฝังป่าช้า เวลาขากลับ เขาเอารูปมาด้วย เอาธูปที่จุดมาด้วย เขาเรียกว่า "เชิญวิญญาณกลับบ้าน"

คำว่า **"เชิญวิญญาณกลับบ้าน"** ไม่ใช่เชิญแต่รูปและธูปที่จุดบูชา หมายความว่า เชิญคุณธรรมความงามความดีทั้งหลายของคุณแม่คุณพ่อที่ตายไปแล้วมาไว้ในตัวเรา รักษาสืบต่อไป สอนลูกสอนหลานให้ดำเนินชีวิตตามนั้นต่อไป

ตระกูลใดที่รักษาคุณงามความดีของพ่อแม่ไว้ ตระกูลนั้นมีหลักประกันอันมั่นคง จะไม่ล่มไม่จมเป็นอันขาด เพราะมีธรรมรักษามีประเพณีอันดีงามประจำครอบครัว ตระกูลนั้นย่อมอยู่มั่นคงถาวรอันนี้แหละเป็นเรื่องสำคัญ

พระที่ถูกมองข้าม

มีชนบทแห่งหนึ่งในประเทศจีน ตั้งอยู่เชิงเขา เป็นภูมิประเทศที่สงบ อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีธารน้ำใสไหลผ่านหมู่บ้าน ต้นไม้ทุกต้นใบสดเขียวขจี ในทุ่งนาก็สะพรั่งด้วยต้นข้าวที่ชูรวงเป็นสีทอง ตัดกับท้องฟ้าสีคราม มองไปทางไหนก็ชื่นฉ่ำเจริญตา

ชาวชนบทส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ทำนา ผู้อยู่เรือนก็ปั่นฝ้ายทอผ้า ต่างมีความสุข มีฐานะมั่งคั่ง เหนือขึ้นไปบนยอดเขา มีกุฏิพระภิกษุอยู่จำศีลภาวนา

เชิงเขามีกระท่อมน้อยหลังหนึ่ง เป็นที่อยู่ของสองแม่ลูก

แม่นั้นแม้อายุจะย่างเข้าสู่วัยชรา แต่นางยังแข็งแรงพอที่จะรับจ้างเขาทำงานหาเลี้ยงลูกได้

บุตรของนางเป็นเด็กหนุ่ม ไม่เอาการเอางาน ดื้อด้านไม่เชื่อถ้อยฟังคำมารดา ไม่สนใจในความเหนื่อยยากของแม่ที่ตรากตรำทำงานหนัก เอาแต่เที่ยวเตร่ เล่นสนุก ถึงกระนั้นนางก็รักเขาเอาอกเอาใจมิให้อนาทร

วันหนึ่งเขาแลเห็นเพื่อนกราบพระพุทธรูป ก็นึกในใจว่าการที่เพื่อนของเขามีฐานะดี คงเป็นเพราะหมั่นกราบไหว้พระ

เย็นวันนั้นเขาจึงขึ้นไปบนเขา เข้าไปนมัสการขอพระพุทธรูปจากพระภิกษุที่พำนักอยู่บนยอดเขา เพื่อเอาไปไว้บูชาที่เรือนหวังจะได้มั่งคั่งเหมือนคนทั้งหลาย

พระภิกษุได้ฟังก็กล่าวว่า "ฟังก่อนเหม็ง เจ้าจะแก้จนด้วยการกราบไหว้พระเท่านั้น ไม่สำเร็จหรอก ป่วยการเปล่า ในเมื่อที่เรือนของเจ้าก็มีพระอยู่แล้ว จงเคารพบูชาท่านเถิด เจ้าจะจำเริญ"

เหม็งได้ฟังก็ฉงน อุทานว่า "ที่บ้านกระผม ไม่เคยมีพระเลยสักองค์ กระผมยากจนนักหนา จึงอยากได้พระไปไว้บูชากับเขาบ้าง"

พระภิกษุก็ยืนกรานว่า "กลับไปเถิด เหม็ง พระเฝ้ารออยู่ ที่บ้านแล้ว กลับถึงบ้านคืนนี้ เมื่อเจ้าเคาะประตู ท่านจะออกมาเปิดรับเจ้าอย่างรีบร้อน ผลีผลามเสียจนใส่รองเท้ากลับข้าง เสื้อที่สวมก็กลับด้านนอกอยู่ข้างใน"

เหม็งได้ฟังดังนั้นก็สนเท่ห์ยิ่งนัก นมัสการลาพระภิกษุรีบกลับฝ่าลมหนาวและละอองน้ำค้างมาตลอดทาง กว่าจะถึงบ้าน

ก็เปียกโชกไปทั้งตัว

ทันทีที่เขาเคาะประตูกระท่อม ผู้ที่เปิดประตูรับเขา ก็คือมารดาของเขานั่นเอง

เหม็งสังเกตเห็นนางสวมรองเท้ากลับข้าง เสื้อที่ใส่ก็กลับ

พอเห็นลูกชาย นางก็เอ่ยขึ้นว่า "เหม็ง เจ้าหิวมั้ย... ลูกหายไปไหนมา แม่เป็นห่วง กลัวลูกจะไปเป็นอันตราย แม่ตั้งตาคอยเจ้าตั้งแต่หัวค่ำจนดึก อ้าวนั่นลูกเปียกปอนไปหมดทั้งตัว ไปเปลี่ยนเสื้อผ้าเสีย แล้วไปผิงไฟที่หน้าเตา แม่จะไปเอาข้าวมาให้กิน"

กระแสเสียงที่หลั่งออกมานั้นนุ่มนวลนัก เปี่ยมด้วยความรัก ความห่วงใย ความเมตตาปรานีที่บริสุทธิ์ใจ

เขาหวนระลึกถึงคำของพระภิกษุบนยอดเขา ก็ประจักษ์แจ่มแจ้งในบัดนั้นเองว่า "แม่" นี่แหละ คือ "พระ" ของเขา

"พระ" ที่อยู่ใกล้ตัวมาแต่อ้อนแต่ออก แต่เขาเองละเลยไม่เอาใจใส่

"แม่" เท่านั้นที่จะให้ความรักความเอ็นดูอย่างบริสุทธิ์

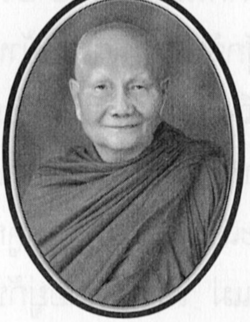
"แม่"เท่านั้นที่จะเสียสละให้ลูกได้ทั้งชีวิตและเลือดเนื้อ มุ่งหวังแต่จะให้ลูกมีความสุขความเจริญ

"แม่"เป็นผู้มีแต่ "ให้" ไม่หวังสิ่งตอบแทน

ตัวเรานี่สิ มีแต่จะ "รับ" เอาฝ่ายเดียว

นับแต่นั้นมาเขาก็บำเพ็ญตนอยู่ในโอวาท เทิดทูนเคารพบูชา มารดาของเขาเหนือสิ่งใดๆ ในโลก

(จาก "ยอดกตัญญู" รวบรวมเรียบเรียงโดย ร.บุนนาค)

พระคุณแม่

พระธรรมสิงหบุราจารย์

(หลวงพ่อจรัญ ฐิตธมฺโม)

เมื่อคลอดลูกแล้ว "แม่" ก็ยังต้องประคบประหงม เลี้ยงดูให้ดื่มเลือดในอกเป็นอาหาร ยามที่ลูกเจ็บป่วยก็อมยาพ่นฝนยาทารักษากันไปตามมีตามเกิด แม่เฝ้ากล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกจนเติบใหญ่ กระทั่งลูกแต่งงานมีเหย้ามีเรือนไปแล้ว แม่ก็ยังเฝ้าห่วงใยรักใคร่ไม่จืดจาง

ตั้งแต่อาตมาคอหัก หายใจทางสะดือ ได้พองหนอยุบหนอ คิดถึงแม่ทุกลมหายใจ อาตมาเห็นความทุกข์อย่างแสนสาหัสของคนเป็นแม่ก็ตอนที่เป็นหมอตำแยทำคลอดให้ผู้หญิงคนหนึ่ง แม้ว่าเรื่องราวจะผ่านพ้นมาห้าสิบปี ก็ยังจำภาพเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ติดตาติดใจ มากระทั่งทุกวันนี้

... สมัยนั้นอาตมาอายุสิบหก แต่ยังไม่ประสีประสาอะไร ยังเปลือยกายโดดน้ำตูม ๆ กับเพื่อนอย่างสนุกสนาน แต่เด็กสมัยนี้อายุสิบหกเป็นหนุ่มกันแล้ว ตอนนั้นอาศัยอยู่กับยาย ลำบากลำบนมาก ต้องหาเงินเรียนเอง ตื่นตั้งแต่ตีสามหาบของไปขายที่ตลาดบางขาม ห่างจากบ้านไป ๑๔ กิโลเมตร ถึงตลาดตี ๔ กว่า ๆ ก็นั่งขายของซึ่งเป็นพวกผักสวนครัวที่ช่วยกันปลูกกับยาย พอตีห้าก็ขายหมด บางวันขายไม่ค่อยดีก็ไปหมดเอา ๗ โมง จากนั้นก็หาบกระจาดเปล่ากลับบ้าน หิวข้าวก็ต้อง

อดทน เพราะยายสั่งไม่ให้ซื้อเขากินให้กลับมากินบ้านเรา ยายว่าซื้อเขากินมันแพง จานละตั้งสามสตางค์ สู้กลับมากินข้าวที่บ้านไม่ได้ อาตมาก็จำเป็นต้องเชื่อยาย บางทีกว่าจะถึงบ้านหิวแทบลมจับ

อยู่มาวันหนึ่งขณะที่อาตมาหาบกระจาดเปล่ากลับบ้านก็พบกับผู้หญิงคนหนึ่งกลางทาง เขากำลังท้องแก่จะเดินทางไปคลอดลูกที่บ้านแม่ของเขาที่ต้องเดินทางไปคลอดบ้านแม่ เพราะเขาอยู่กับพ่อผัวแม่ผัวซึ่งรังเกียจว่าเขาจน และไม่ยอมช่วยเหลือเกื้อกูลแต่ประการใด เดินไปได้ครึ่งทางก็เกิดปวดท้องนอนร้องครวญครางอยู่ใต้ต้นไทร พอเห็นอาตมาเดินผ่านมาเขาก็ดีใจร้องบอกกับอาตมาให้ช่วยเขาด้วย เขาปวดท้องใจจะขาดอยู่แล้ว ช่วยเอาลูกออกให้ทีอาตมาถึงจะอายุสิบหก แต่ก็ยังไม่รู้ว่าเขาออกลูกกันยังไง ผู้ใหญ่เขาเคยพูดให้ฟังว่า เขาออกลูกทางปาก บางคนก็บอกออกลูกทางสะดือ บางคนก็ว่าออกทางก้น อาตมาก็เชื่อนึกว่าเป็นอย่างนี้จริง ๆ ที่แท้ก็ถูกผู้ใหญ่หลอก เพิ่งมารู้ความจริงตอนทำคลอดครั้งนั้นนั่นแหละ

ผู้หญิงคนนั้นเขาก็ร้องใหญ่บอกปวดมากแล้ว ก็เป็นลูกท้องแรกจึงยังไม่เคยมีประสบการณ์เรื่องการคลอดลูกมาก่อน ได้ยินเขาร้องโอย ๆ อาตมาก็ทำอะไรไม่ถูก เลยถามเขาว่าจะให้ช่วยยังไงเขาก็บอกช่วยดึงเด็กออกจากท้องให้เขาที มันกำลังจะออกแล้วอาตมาก็ยังงงอยู่เลยนึกถึงเทวดาก็นึกตามประสาเด็ก ๆ ไม่รู้ว่าเทวดามีจริงหรือเปล่า แต่ยายเคยเล่าให้ฟังบ่อย ๆ ก็คิดว่าคงจะ

มีมั้งเลยประนมมือบอกรุกขเทวดาประจำต้นไทรให้ช่วย แล้วก็ร่ายคาถาชุมนุมเทวดาที่ยายเคยสอนจนจำได้ขึ้นใจ

พอว่าคาถาจบ เทวดาเข้าสิงอาตมาเลยที่รู้ว่าเทวดาเข้าสิงเพราะท่านมากระซิบข้างหูว่า *“ดึงเด็กออกมา ดึงเด็กออกมา”* อาตมาถาม *“ดึงยังไง เด็กอยู่ที่ไหน”* เทวดาบอก *“อยู่ในท้องเอามือล้วงเข้าไปในผ้านุ่งก็จะเจอหัวเด็ก”* อาตมาก็ทำตามดึงพรวดสุดแรงเลย เสียงผู้หญิงร้องกรี๊ดแล้วสลบเหมือดไป อาตมาก็ตกใจเพราะเห็นไส้ยาว ๆ ติดตัวเด็กออกมา คิดว่าเราคงดึงไส้ผู้หญิงคนนั้นออกมาหมดท้องแล้วกระมัง เขาคงต้องตายแน่ ๆ จะทำยังไงดีหนอ เสียงเทวดากระซิบข้างหูว่า *“ไม่ตายหรอก แค่สลบไปเท่านั้น ไปจัดการตัดสายรกให้เด็กก่อน ที่เธอเห็นนั้นแหละเรียกว่า สายรก ไม่ใช่ไส้เขาหรอก”* อาตมาก็ถามว่า *“เอาอะไรตัดล่ะ มีดพร้าก็ไม่มี”* เทวดาบอก *“เอาเล็บของเธอนั่นแหละจิกแน่น ๆ แล้วดึงมันจะขาดเอง”* สมัยนั้นหนุ่มรุ่น ๆ เขานิยมไว้เล็บยาวกันเรียกว่าแฟชั่น อาตมาก็ไว้กับเขา คือ เขาจะไว้เล็บข้างละสองนิ้ว นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วก้อย อาตมาก็ทำตามที่เทวดาบอก พอรกขาดเลือดพุ่งเลย เด็กส่งเสียงร้องอุแว้ ๆ ลั่นป่า เทวดาบอกอีกว่า *“ไปเอาฝุ่นมาโรยตรงแผล”* อาตมาก็กอบฝุ่นโรยลงไป ปรากฏว่าเลือดหยุดไหล แต่เด็กไม่หยุดร้อง เทวดาก็กระซิบข้างหูอีกว่า *“ดูดเลือดที่คั่งในปากออกมา”* อาตมาก็เอามือง้างปากเด็กดูดเลือดและเสมหะออกแล้วบ้วนทิ้งไม่ได้นึกรังเกียจ เพราะกลัวเด็กจะตาย เทวดาบอกอีกว่า

"เอากระบอกไปตักน้ำมาหยอดปาก" พอดีมีกระบอกไม้ไผ่อันหนึ่งแขวนอยู่ที่กิ่งไทร ไม่ทราบเหมือนกันว่าใครนำไปแขวนไว้

ข้าง ๆ ต้นไทรมีหนองน้ำอยู่แห่งหนึ่ง อาตมาจึงหยิบกระบอกเดินไปตักน้ำมาหยอดใส่ปากเด็ก **เจ้าหนูหยุดร้องไห้เลยดูดหยดน้ำจากนิ้วมืออาตมา เสียงดังจุ๊บ ๆ เป็นภาพที่ซึ้งใจอาตมามาจนทุกวันนี้ ได้เห็นสัญชาตญาณการดิ้นรนต่อสู้ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตก็ตอนที่เจ้าหนูดูดน้ำจากนิ้วมือนี่แหละ** พอได้น้ำเจ้าหนูก็หยุดร้อง ส่วนแม่นั้นสักพักเขาก็ฟื้นถามว่า *"ลูกเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย"* พอรู้ว่าได้ลูกชายเขาก็ดีใจ อาตมาก็เลยช่วยพากลับบ้านทั้งแม่ทั้งลูก ปัจจุบันผู้หญิงคนนั้นเป็นเจ้าของตลาดท่าแค ลพบุรี ร่ำรวยมาก **นี่แหละที่ทำให้อาตมาเห็นใจคนเป็นแม่แล้วก็รักแม่มาตั้งแต่บัดนั้น อาตมาสงสารลูกผู้หญิงมากเห็นคนท้องเดินมาก็จะแผ่เมตตาขอให้เขาคลอดง่าย เพราะเราเห็นว่าการคลอดลูกยากนั้นเป็นการเสี่ยงชีวิตเหมือนการออกศึกสงครามทีเดียว**

เดี๋ยวนี้อาตมาไม่สอนคนแก่ เพราะคนแก่ไม่มีพิษมีภัยอีกไม่นานก็ตายแล้ว สอนเด็กรุ่นใหม่แทนเพราะเมื่อคนรุ่นใหม่ดีรุ่นต่อ ๆ ไปก็จะดี ไม่เป็นวายร้ายหรือภัยสังคม สอนเด็กว่าวันเกิดของเรา อย่าพาเพื่อนมาให้พ่อแม่ทำครัวเลี้ยงนะ เธอจะบาปทำมาหากินไม่ขึ้น เธอต้องเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ให้อิ่มก่อนแล้วจึงไปเลี้ยงเพื่อนทีหลังจึงจะถูกต้อง

พ่อแม่เลี้ยงลูกเปรียบเสมือนปลูกต้นไม้ ปลูกอย่างมีระเบียบแบบแผน ต้นไม้ก็จะขึ้นอย่างมีระเบียบสวยงามตามแบบตามแผนที่วางไว้ ถ้าปลูกอย่างไม่มีระเบียบปลูกตรงโน้นต้นหนึ่ง ปลูกตรงนี้ต้นหนึ่ง นึกจะปลูกตรงไหนก็ปลูกเกะกะเต็มไปหมด มองดูรกรุงรัง หาความสวยงามไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างนี้ จะไปโทษต้นไม้ว่ามันขึ้นไม่เป็นระเบียบจะถูกหรือ จะต้องโทษคนปลูกเพราะคนปลูกไม่มีระเบียบ ต้นไม้จึงขึ้นอย่างไม่มีระเบียบ

ความรักของแม่มีหลายรูปแบบ มีแม่คนหนึ่งมาบอก *"หลวงพ่อเจ้าคะดิฉันเลี้ยงลูกมานี่ลูกมันไม่เอาไหนเลยมาฝากบวช ๗ วัน"* บอกเสร็จออกไปสักครู่กลับมาอีก กำชับอีกว่า *"สอนลูกฉันให้ดีๆ นะ"* ออกไปอีกกลับมาย้ำอีกทีว่า *"ช่วยสอนลูกฉันให้ดี ๆ นะ"* อาตมาก็ต้องเรียกเข้ามานั่ง ๆ มา เดี๋ยวให้คติธรรม *"นี่โยมน่ะเป็นแม่เขาใช่ไหม"* *"ใช่เจ้าค่ะ"* ... *"โยมสอนลูกมาตั้ง ๒๐ ปี เอาดีไม่ได้ แล้วจะมาให้อาตมาสอน ๗ วัน จะดีหรือ"* อย่างนี้ต้องเรียกว่าจะมากไปสอนลูกไม่เอาไหน ไม่ใช่ลูกไม่ดีนะตัวแม่ไม่ดี ไม่เคยสอนลูกสวดมนต์ไหว้พระเลย **อยากให้ลูกดีต้องสอนให้ลูกสวดมนต์ ลูกจะมีระเบียบวินัย โตขึ้นไม่เถียงพ่อเถียงแม่ เมื่ออยู่ในวัยศึกษาก็รับผิดชอบสูง แม้ไปศึกษายังต่างประเทศ ลูกจะวางตัวดีพ่อแม่ไม่ต้องคอยติดตามทุกฝีก้าวทุกระยะ**

อีกรายเป็นแม่ปริญญาโทมาให้อาตมาช่วยเป่าหัวให้ลูกชายหน่อยจะสอบเข้ามหาวิทยาลัย อาตมาบอก *"ขอเจริญพร ขอตั้งสติสักนาที"* คิดหนอ เห็นหนอ แม่คนนี้หนอ เป่าให้ไม่ได้หนอ เป่าแล้วเสียลมจากคอเราหนอ เมื่อคืนนี้แม่เอาหนังมาดูถึงตอนตี ๒ นี่หรือจะให้เป่าหัวเป่าแทบตายก็ไม่ได้เรื่อง จึงบอกไปว่า *"หนู..หลวงพ่อเป่าไม่ได้ เมื่อคืนดูหนังอะไรกัน"* ลูกชายบอก *"จริงหลวงพ่อ ตี ๒ ผมง่วง ยังดึงผมหยิกผมให้ลุกมาดูด้วย"* นี่นะแม่นะ แม่อย่างนี้จะให้สอบเข้าได้อย่างไร อย่างนี้พระเป่าหัวก็เป็นพระโง่ เพี้ยงดี ๆ ยังไง เป่าแล้วดี เป่าแล้วรวย แต่ขี้เกียจสะบัด อย่างนี้ก็ช่วยไม่ได้ถ้าไม่ช่วยตัวเองก่อน

ขอฝากไว้คนที่เป็น *"แม่"* นั้น ต้องทำให้ถูกต้องถูกบทหมดจดเหมาะเจาะอยู่ที่ *"แม่"* ส่วนพ่อมีความสำคัญไม่เท่าแม่ พ่อเปรียบเสมือนพระอาทิตย์ที่ให้ความอบอุ่น ส่วนแม่เปรียบเสมือนพระจันทร์ หากพ่อเล่นการพนันไม่เอาไหนไม่เป็นไร **แม่นั้นสำคัญมาก แม่จะต้องรักษาลูกไว้ แม่ที่ดีต้องเป็นแม่แบบ แม่แผน แม่แปลน แม่บันได แม่บ้าน แม่เรือน แม่เคหศาสตร์ แม่แผนผัง แม่กุญแจอยู่ตรงนี้ ลูกจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับแม่เป็นหลักให้ลูก** ไม่ใช่พ่อ ถึงพ่อแสนดี แม่ฉุยแฉกแตกราน สุรุ่ยสุร่าย ไม่เอาไหนไม่รู้จักเก็บงำทำให้ดี ไม่เป็นแบบที่ดีของลูก รับรองบ้านนั้นเจ๊งแน่ ๆ ถ้าพ่อดีแม่ดี เปรียบเสมือนอาคารแน่น ลูกดีมีปัญญาเหมือนมีเฟอร์นิเจอร์ราคาแพงประดับบ้าน

ฉะนั้น **พ่อแม่เท่านั้นที่ทำความดีให้กับลูก ทำถูกให้กับหลาน เป็นกฎแห่งกรรมจากการกระทำของพ่อแม่ทำให้ลูกชอบ พูดให้ลูกเชื่อ ตามใจในสิ่งที่ถูก ทำตัวอย่างให้ลูกดู สร้างความดีให้ลูกเห็น โบราณท่านว่าไว้อย่าอยู่ว่าง อย่าห่างผู้ใหญ่ ลูกจะหลงทางได้ง่าย**

อีกเรื่องต้องเรียกว่า *"หนามแหลมใครเสี้ยม มะนาวกลมเกลี้ยงใครไปกลึง"* เรื่องมีอยู่ว่า มีเด็กประถม ๔ คน คนหนึ่งเดี๋ยวนี้เป็นด๊อกเตอร์อยู่สหรัฐอเมริกา พ่อกินเหล้าสูบกัญชายาฝิ่น ชอบเล่นการพนัน ตีไก่อยู่ที่บางระจัน สิงห์บุรี แม่ก็หาหวยตามวัด อาตมาดูหนูคนนี้แล้วบอกต้องเป็นใหญ่เป็นโตแน่ จดไว้เป็นกฎแห่งกรรมติดตามดูแลโดยต่อเนื่อง อาตมาประสบมาเราต้องจดต้องจำจึงจะกำหนดจดจำ ก็จดชื่อไว้ ถามวันเกิดวันอะไร บอกเด็กไปว่าหลวงพ่อจะสอน จะให้ตังค์ไป ๑๐๐ บาท วันเกิดวันอังคาร หลวงพ่อสอนเด็กคนนี้ครั้งเดียวจำได้ หนูซื้อขนม ๒ ห่อ เรียกพ่อแม่มาคู่กันแล้วกราบนะลูกนะ พ่อก็เมาแม่ก็บอกเดี๋ยวจะรีบไปวัด ลูกก็บอกเดี๋ยวความผิดอันใดที่ลูกพลั้งเผลอด้วยกาย วาจา ใจ ที่คิดไม่ดีต่อคุณพ่อคุณแม่ขอให้คุณพ่อคุณแม่อโหสิกรรมให้ แล้วล้างเท้าให้พ่อแม่ ลูกไม่มีสตางค์ ลูกซื้อขนมมา ๒ ห่อ ให้แม่ก่อน ๑ ห่อ เพราะแม่อุ้มท้องมา แล้วให้พ่ออีก ๑ ห่อ ลูกขอปฏิญาณตนว่า ลูกขอเป็นลูกที่ดีต่อพ่อแม่ แล้วจะเป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ ลูกจะไม่ทำให้พ่อแม่ผิดหวัง แล้วลูกจะเรียนหนังสือให้เก่งให้ก้าวหน้า

พ่อฟังแล้วน้ำตาร่วง สร่างเมาเลย ส่วนแม่ก็ร้องไห้ ลูกไปโรงเรียนแล้วพ่อแม่ก็สำนึกได้ บอกลูกมันปฏิญาณตนเป็นคนดีแล้ว เรายังทำตัวอย่างไม่ดีให้ลูกดูอีกหรือ ตกลงพ่อแม่ก็ปฏิญาณตนกัน พ่อก็บอกข้าจะเลิกสูบกัญชา เลิกกินเหล้า และข้างฝ่ายแม่ก็เลิกหาหวยตามวัด ลูกจบปริญญาโทที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปต่อด๊อกเตอร์ที่สหรัฐอเมริกาได้ดี แล้วเขาก็ไม่ลืมวัดอัมพวัน ไม่ลืมอาตมา ยังมาทำบุญถวายข้าวสารทีละ ๕๐ กระสอบ

อาตมาไม่สอนใครไปสู่สวรรค์นิพพาน แต่สอนกรรมฐานให้ระลึกชาติได้ ระลึกบุญคุณคนได้ นึกถึงพ่อแม่ นึกถึงตัวเอง และสงสารตัวเอง จะได้ทำแต่สิ่งดี ๆ แค่นี้พอก่อน บางคนลืมพ่อลืมแม่ อย่าลืมนะ การเถียงพ่อเถียงแม่ไม่ดี ขอบิณฑบาต สอนลูกหลานอย่าเถียงพ่อแม่ อย่าคิดไม่ดีกับพ่อแม่ ไม่งั้นจะก้าวหน้าได้อย่างไร ก้าวถอยหลังเลย ดำน้ำไม่โผล่

หนี้บุญคุณอันยิ่งใหญ่เหลือจะนับจะประมาณนั้น คือ หนี้พระคุณของบิดามารดา คำพังเพยเปรียบเทียบสั่งสอนมาสองพันกว่าปีแล้ว ว่าจะเอาท้องฟ้าหรือแผ่นดินมาเป็นกระดาษ เอาเขาพระสุเมรุมาศมาเป็นปากกา จะเอาน้ำมหาสมุทรมาเป็นน้ำหมึก ก็ไม่สามารถจะจารึกพระคุณของบิดามารดาไว้ได้ เพราะน้ำในมหาสมุทรจะเหือดแห้งหมด ก่อนที่จะจารึกพระคุณบิดามารดาได้จบสิ้น

คนอื่นที่เป็นเพื่อนที่รักหรือยอดหัวใจ ก็ยังมีโทษแก่ตัวเรา รักเราไม่จริงเหมือนบิดา มารดา เขาพึ่งเราได้เขาจึงมารักเรา

นี่แหละท่านทั้งหลายเอ๋ยเป็นหนี้บุญคุณพ่อแม่มากมาย ยังจะไปทวงนา ทวงไร่ ทวงตึกรามมาเป็นของเราอีกหรือ ตัวเองก็พึ่งตัวเองไม่ได้ ช่วยตัวเองไม่ได้ สอนตัวเองไม่ได้แล้ว เป็นคนอัปรีย์จัญไรในโลกมนุษย์ ไปทวงหนี้พ่อแม่ พ่อแม่ให้แล้วเรียนสำเร็จแล้ว ยังช่วยตัวเองไม่ได้มีหนี้ติดค้าง รับรองทำมาหากินไม่ขึ้น

คนไม่ทำกิจวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ ไม่รับผิดชอบ แปลว่าคนนั้นเกลียดตัวเอง กินเหล้าเมาสุรา เล่นการพนันเที่ยวสรวลเสเฮฮา กินโต้รุ่ง พ่อแม่ก็เสียใจ ยังไปว่าพ่อแม่ไปทวงหนี้เอาทรัพย์สมบัติพ่อแม่มาฉุยแฉกแตกราน นี้คือลูกสะสมหนี้ไม่ยอมใช้หนี้

เดี๋ยวนี้ตัวเราไม่สงสารแล้วกินเหล้าเข้าไป ทรัพย์สมบัติพ่อแม่ให้มาก็ขายแจกจ่ายให้หมดไม่มีเหลือเลย ตัวเองก็จะขายตัวกิน ขายตัวเองเขาก็ไม่เอาอีก เพราะขี้เกียจ เช่นนี้ ขอฝากท่านเป็นข้อคิด พ่อแม่นั้นมีบุญคุณต่อเรามาก ในมาตาปิตุคุณสูตรพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า ลูกจะให้แม่นั่งบนบ่าขวาให้พ่อนั่งบนบ่าซ้าย ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะรดลงไปบนบ่าลูก ลูกเป็นผู้เช็ดให้หาอาหารมาป้อนให้ กระทั่งจนท่านตายหรือกระทั่งลูกตายไปก็ไม่สามารถจะตอบแทนพระคุณค่าป้อนข้าวป้อนน้ำนม ที่ท่านได้ถนอมกล่อมเกลี้ยงบำรุงเลี้ยงมาอย่างดีได้

ทำอย่างไรให้ได้ชื่อว่าทดแทนบุญคุณพ่อแม่อย่างเลิศที่สุด สรุปคือ ถ้าพ่อแม่เป็นมิจฉาทิฏฐิ แล้วลูกสามารถชักจูงพ่อแม่

ให้กลับเป็นสัมมาทิฏฐิได้ นั้นถือว่าได้ทดแทนบุญคุณอย่างเลิศ เช่น พ่อแม่มีความเห็นผิด เป็นต้นว่าไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ แล้วลูกสามารถชักจูงชี้แจง ให้ท่านมีความเห็นที่ถูกต้อง เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บุญบาปมีจริง ถ้าทำอย่างนี้ได้ถือว่าทดแทนบุญคุณอย่างเลิศที่สุด

วิธีใช้หนี้พ่อแม่ไม่ยากเลยลูกทั้งหลายเอ๋ย จงสร้างความดีให้กับตัวเอง และก็เป็นการใช้หนี้ตัวเอง นี่เป็นเรื่องสำคัญ ตัวเราพ่อให้หัวใจแม่ให้น้ำเลือดน้ำเหลืองแล้วอยู่ในตัวเรา จะไปแสวงหาพ่อที่ไหน จะไปแสวงหาแม่ที่ไหนอีกเล่า

บางคนรังเกียจ *"แม่"* ว่าแก่เฒ่า ไม่สวย ไม่งาม พอตัวเองแก่ก็เลยถูกลูกหลานรังเกียจ จึงเป็นกงกรรมกงเกวียน ยืดเยื้อกันต่อไปอีก ใครที่คุณแม่ล่วงลับไปแล้วก็ให้หมั่นทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน และถ้าจะ**ทำบุญด้วยการมาเจริญกรรมฐาน แล้วอุทิศส่วนกุศลไป การทำเช่นนี้ถือว่าได้บุญมากที่สุด ทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ**

ถ้าไม่มี *"แม่"* เราทุกคนก็ไม่ได้เกิด อันนี้เป็นความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ ผู้ใดก็ตามที่คุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ก็ให้กลับไปหาแม่ไปกราบเท้าขอศีลขอพรจากท่านจะได้มั่งมีศรีสุข ส่วนคนที่เคยทำไม่ดีไว้กับท่านก็นำเทียนแพไปกราบขออโหสิกรรมล้างเท้าให้ท่านด้วยเป็นการขอขมาลาโทษ

โอ้ผู้ใดใครเล่าจะเท่าแม่
พระคุณแม่เหนือใครไปทุกสิ่ง
ลูกนึกเทียบเปรียบสิ่งใดไม่ได้จริง
ช่างใหญ่ยิ่งยากแสนจะแทนคุณ

คติธรรมคำกลอนพระคุณพ่อแม่

พระคุณพ่อแม่	ล้ำฟ้า	มหาสมุทร
พระคุณพ่อแม่	มากสุด	มหาศาล
พระคุณพ่อแม่	มากโข	โอฬาฬาร
พระคุณของท่าน	เลิศฟ้า	สถาพร

วิธีตอบแทนพระคุณพ่อแม่

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ

พ่อแม่นั้น	ท่านกล่อมเกลี้ยง	เลี้ยงเรามา
จงอุตส่าห์	เลี้ยงท่านตอบ	กอปรเหตุผล
สนองคุณ	ของท่าน	หมั่นปรือปรน
เป็นมงคล	ล้ำเลิศ	ที่เกิดมา
จงเลี้ยงกาย	เลี้ยงใจ	ให้ท่านสุข
ไม่มีทุกข์	พัวพัน	ท่านหรรษา

ลูกบำรุง	ปรุงสุข	ให้ทุกครา
พบแดนฟ้า	เมืองสวรรค์	ทุกวันคืน

๒. ทำกิจธุระของท่าน

อันลูกดี	ท่านมีงาน	การธุระ
ก็พึงจะ	ช่วยทำกิจ	ไม่บิดผัน
ช่วยทำงาน	การของท่าน	ทุกคืนวัน
ให้ท่านนั้น	สันติสุข	ไม่ทุกข์ทน
เชิญลูกสาว	ลูกชาย	ทั้งหลายเอ๋ย
อย่าละเลย	งานแม่พ่อ	ก่อกุศล
ดุจช่วยพรหม	พระอรหันต์	ของของตน
เป็นบุญล้น	ควรทำ	ประจำวัน

๓. ดำรงวงศ์สกุล

จงดำรง	รักษา	สกุลวงศ์
คือเผ่าพงศ์	ให้มีหลัก	เป็นศักดิ์ศรี
หนึ่งลูกลูก	ร่วมรัก	สามัคคี
จิตไมตรี	ต่อกัน	จนวันตาย
สองรักษา	ความดี	ที่ท่านทำ
ไม่เหยียบย่ำ	ทำคุณ	ให้สูญหาย
รักษาขนบ	ธรรมเนียม	อย่าทำลาย
ท่านทำไว้	อะไรบ้าง	ตั้งใจทำ

๔. ทำตนให้สมควรรับทรัพย์มรดก

ประพฤติตน ให้เป็นคน สมควรรับ
เรื่องของทรัพย์ มรดก ไม่ผกผัน
ไม่เอาขาย ซื้อสุรา เล่นพนัน
รักษามั่น ทรัพย์ไม่วาย ทำลายวงศ์
มาจัดแจก แยกย้าย ขยายทรัพย์
ให้ได้นับ เป็นสองสาม งามระหง
ให้จำเริญ ถ้วนทั่ว ทั้งเผ่าพงศ์
ทรัพย์มั่นคง มรดก ตกเป็นคุณ

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศไปให้ท่าน

เมื่อพ่อแม่ ล่วงลับ ดับไปแล้ว
โอ้ลูกแก้ว ทำบุญ คุณกุศล
อุทิศไป ให้พ่อแม่ ผู้วายชนม์
ลูกทุกคน ควรทำ ประจำวัน
ดวงวิญญาณ ท่านนั้น ประสพสุข
ไม่มีทุกข์ ผลบุญชู สู่สวรรค์
แสนสุขสม ร่มเย็น เป็นเทวัญ
อยู่สวรรค์ เมืองฟ้า สถาพร

หน้าที่ของลูก

พระสุธรรมเมธี (เขมกะ) : เรียบเรียง

พ่อ แม่ ผู้ให้กำเนิดชีวิตลูก

เนื่องด้วยพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณต่อลูกอย่างมากมายเหลือที่จะพรรณนาให้ครบถ้วนได้ ตั้งต้นแต่ท่านทั้งสองเป็น**ผู้ให้กำเนิดชีวิตเรา**เป็นตัวตนขึ้นมาเป็นปฐม แล้วได้อุตส่าห์**ถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดู** ประคับประคองมาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ซึ่งทั้งพ่อแม่ยังไม่มีโอกาสรู้เลยว่าลูกนั้นเป็นหญิงหรือชาย รูปร่างจะเป็นอย่างไร จะมีอาการครบ ๓๒ หรือตาบอด ขาด้วน ท่านทั้งสองก็ไม่คำนึง มีความดีใจแต่ว่าเราจะได้ลูกแล้ว ต้องทรมานคุณแม่อยู่ในครรภ์ให้เกิดความลำบาก อึดอัดถึง ๙-๑๐ เดือน ครั้นเวลาจะคลอดเล่า... ก็ทำทุกขเวทนาความเจ็บปวดให้เกิดแก่คุณแม่อย่างแสนสาหัสที่สุด จนท่านทนต่อความเจ็บปวดไม่ไหว ต้องร้องครวญคราง ออกมาก็มีบางทีท่านต้องพิกลพิการหรือตายไปเพราะการคลอดลูกก็มี โบราณจึงกล่าวไว้ว่า **ศัตรูที่ยิ่งใหญ่ของสตรีคือการคลอดลูก**

พอลูกออกมาแล้ว แลเห็นลูกสมบูรณ์ปลอดภัยก็รู้สึกปลื้มใจถึงกับยิ้มทั้งน้ำตา นี่แสดงถึงน้ำใจของคุณแม่ที่มีความรักต่อลูกมากถึงขนาดไหน จะเอาอะไรมาเปรียบเทียบกับพระคุณของแม่ได้เล่า

ความรักและน้ำใจของพ่อแม่

ต่อจากนั้น ทั้งพ่อทั้งแม่ก็กุลีกุจอช่วยกันประคับประคอง อาบน้ำ ป้อนข้าว เลี้ยงดูฟูมฟัก ทะนุถนอมชนิดที่เรียกว่าเรือดไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอมทีเดียว

เวลาร้อน...แม่ทนได้ และยังอุตส่าห์เอาพัดมาโบกวีพัดให้ลูกได้รับความเย็นสบาย แล้วนอนดูดนมของแม่อย่างเปรมปรีดิ์

หากลูกยังไม่หลับแล้วแม่จะไม่ยอมหลับเลย ต้องเห่กล่อมขวัญจนกว่าลูกจะหลับ ตนเองต้องจัดแจงอย่างอื่นๆ ให้เรียบร้อยก่อนจึงเริ่มนอนได้ บางทีพอลงมือนอน ลูกตื่นร้องขึ้นมาอีก แม่ก็ต้องรีบกล่อมขวัญให้ลูกกินนมจนหลับเสียใหม่ก่อน แม่จึงจะนอนได้ แม้นอนหลับแล้ว พอได้ยินเสียงอะไรดังกร็อกแกร็ก หรือเสียงลูกร้อง แม่ก็ต้องผวาตื่นดูลูกต่อไป ด้วยใจจดจ่ออยู่แต่ลูก ลูก ลูก เท่านั้น

ยอดดวงใจของพ่อแม่

ลูกเป็นเสมือนยอดดวงใจของแม่ **ยามที่ลูกพอจะกินข้าวได้บ้างแล้ว** แม่ก็พยายามบดแล้วป้อนให้ลูกกิน ด้วยคำยอบ้าง คำหลอกบ้าง หวังจะให้ลูกกินได้มากๆ

แม้ลูกจะกินคำหนึ่งแล้ววิ่งไปเล่น แล้วกลับมากินอีกคำหนึ่ง ดังนี้ แม่ก็พยายามรอป้อนให้ลูกกินจนอิ่ม และกล่อมให้นอนหลับก่อน แล้วแม่จึงจะได้ลงมือกินข้าว

น้ำใจเสียสละอันยิ่งใหญ่ของพ่อแม่

เวลาแม่กำลังกินข้าวหรือทำอะไรอยู่ก่อน เมื่อได้ยินเสียงลูกร้อง ก็ต้องหยุด...รีบมาดูก่อน บางทีลูกถ่ายอุจจาระออกมา แม่ก็ต้องเอามือกวาดชำระล้างให้สะอาดเรียบร้อยก่อน แล้วจึงมากินข้าวต่อไปได้ ลองนึกดูซิว่าจะมีใครเล่าจะยินดีเสียสละทำให้ลูกอย่างเต็มใจถึงเพียงนี้

ถึงคราวที่ลูกเดินได้เตาะแตะ หรือพูดอ้อๆ แอ้ๆ พ่อแม่ก็แสนจะดีใจ เหนื่อยยากเท่าไรก็ไม่ว่า พ่อก็อุตส่าห์ทำงานหาเงินมาให้แม่เฝ้าเลี้ยงลูก บางคราวพ่อแม่นอนลงก็ให้ลูกเหยียบเต้นเล่นบนอก เอามือทุบหัวบ้าง ดึงผมเล่นบ้าง หยิกลูกตาเล่นบ้าง แทนที่พ่อแม่จะรู้สึกโกรธ กลับดีใจหัวร่อร่าแสนจะ ปลื้มใจว่า ลูกของตนแข็งแรงสมบูรณ์แล้ว

ยามใดที่ลูกป่วยไข้ พ่อแม่ก็ไม่เป็นอันกินอันนอน พยายามเฝ้าปฏิบัติคอยดูแลทั้งกลางวันกลางคืน หมอจะมีดีที่ไหนพ่อก็อุตส่าห์ไปขอร้องให้มาดูแลรักษาลูก จะเสียเงินทองสักเท่าไร พ่อแม่ไม่เคยเสียดาย ขอแต่ให้ลูกหายจากป่วยไข้เท่านั้น ถึงเงินทองของตัวไม่มี

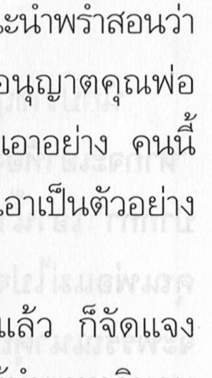
ก็ต้องเอาข้าวของไปจำนำ หรือขอยืมเงินเขามารักษาลูกก่อนจนได้ จะมีใครอีกเล่าที่จะเสียสละ เอาใจใส่ ช่วยเหลือเราเช่นนี้ โดยไม่หวังผลตอบแทนเลย นอกจากคุณพ่อคุณแม่ของเราเท่านั้น

ครั้นลูกเจริญวัยพอสมควรศึกษาเล่าเรียนได้แล้ว ก็พยายามเอาลูกไปฝากยังสำนักครูอาจารย์ที่เห็นว่าจะสามารถสั่งสอนอบรมลูกให้เป็นคนดีได้ เมื่อได้เข้าเรียนหนังสือแล้ว ถ้าต้องเดินไปมาและยังเล็กอยู่ ก็อุตส่าห์ไปส่งและไปรับทุกวัน จัดข้าวปลาอาหารและขนมไว้ให้ลูกกินเมื่อเวลาลูกกลับจากโรงเรียน เพราะกลัวลูกจะหิว

เสื้อผ้า...ก็พยายามซักรีดให้จนสะอาด ตัวไหนสกปรกก็ไม่ให้ใส่กลัวลูกของแม่จะไม่สวย

เวลาว่างตอนเย็นหรือกลางคืน ก็พยายามแนะนำพร่ำสอนว่าสิ่งนั้นไม่ดี ลูกอย่าทำนะ สิ่งนี้ลูกจะทำต้องขออนุญาตคุณพ่อคุณแม่หรือครูเสียก่อน คนนั้นเป็นคนไม่ดีไม่ควรเอาอย่าง คนนี้มีความขยัน มีความประพฤติเรียบร้อย ลูกควรเอาเป็นตัวอย่าง เรียกว่า **มีความเป็นห่วงอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก**

จนกระทั่ง**ลูกโตสมควรจะมีสามีภรรยา**ได้แล้ว ก็จัดแจงตบแต่งให้สมหน้าสมตา และแบ่งทรัพย์สมบัติให้ทำมาหากินจนตั้งตัวเป็นหลักฐาน พ่อแม่ก็จะพลอยยินดีเป็นที่สุด

พระพรหมของลูก

ฉะนั้น **พ่อแม่**จึงได้นามที่ประเสริฐอีกอย่างหนึ่ง ว่า**เป็นพระพรหมของลูก** คือเป็นผู้มี**เมตตา กรุณา มุทิตา ในลูกทุกโอกาส**

แม้ลูกจะดื้อด้านไม่เชื่อฟังพ่อแม่ จะประพฤติตัวเสียหายจนต้องถูกเขาฆ่าตาย พ่อแม่ก็ยังไม่เกลียดได้แต่วาง**อุเบกขา** คิดว่าเป็นกรรมของลูกทำมาเพียงเท่านั้น

หน้าที่ของลูกในการตอบแทนคุณพ่อแม่

นักปราชญ์ในสมัยโบราณ จึงพรรณนาคุณของ พ่อแม่ไว้ว่า **"หากจะเอาท้องฟ้ามาเป็นกระดาษ เอาเขาพระสุเมรุมาศมาเป็นปากกา เอาน้ำในมหาสมุทรมาเป็นน้ำหมึก จดจารึกพรรณนาคุณพ่อแม่ไปจนกว่าจักสิ้นกระดาษและน้ำหมึก ก็ไม่สามารถจะพรรณนาคุณพ่อแม่ไว้ได้ครบถ้วน"**

อาศัยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ลูกทุกคนจึงมีหน้าที่ ปฏิบัติต่อพ่อแม่ดังนี้

ท่านเลี้ยงเรามา เราต้องเลี้ยงท่านตอบ

ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว ต้องเลี้ยงท่านตอบ ข้อนี้หมายความว่า **พ่อแม่ได้เลี้ยงเรามาแล้วเป็นอย่างดี ครั้นเมื่อท่านแก่เฒ่าลง ลูกจึงต้องพยายามเลี้ยงดูท่านเป็นอย่างดี** ให้เหมือนกับที่ท่านได้อุตส่าห์เลี้ยงเรามาด้วยความลำบากยากเข็ญดังกล่าวแล้ว **วิธีเลี้ยงพ่อแม่นั้นมี** ๒ อย่าง คือ เลี้ยงร่างกายหนึ่ง เลี้ยงน้ำใจหนึ่ง

เลี้ยงร่างกาย นั้นได้แก่ พยายามจัดข้าวปลา อาหาร ขนม และลูกไม้อย่างดีๆ แปลกๆ ใหม่ๆ มาบำรุงท่าน ไม่ให้บกพร่องตลอดทุกๆ มื้อ เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร

หาเครื่องนุ่งห่มที่ดี เหมาะสมแก่ท่านมา ให้ตกแต่งตามสมควร

จัดทำที่อยู่อาศัย ให้ท่านได้พักผ่อนอย่างผาสุก

ยามท่านป่วยไข้ ก็รีบจัดหาหมอมารักษาพยาบาลและตนเองก็พยายามเฝ้าคอยดูแลท่าน ไม่ทอดทิ้งให้ท่านว้าเหว่ ต้องร้องเรียกท่านด้วยเสียงอันดัง เพราะท่านกำลังป่วยไข้ เวลาท่านอาเจียนหรือขี้รดเยี่ยวราดก็ต้องพยายามจัดล้างจัดซัก หรือเปลี่ยนผ้าใหม่ให้ท่าน ด้วยมือของตนเองโดยความเต็มใจ ให้เหมือนกับที่ท่านได้ทำให้เราเมื่อเล็กๆ

ฉะนั้น ในการบำรุงเลี้ยงร่างกายนี้ บางคนพ่อแม่มีฐานะดีสมบูรณ์ไม่เดือดร้อนอะไร เราจะคิดว่าไม่จำเป็นก็ไม่ถูก เมื่อถึงฤดูมีผลไม้อะไรใหม่ๆ และแปลกๆ เช่น เงาะหรือทุเรียนเป็นต้น

ก็ควรจะจัดหาไปให้ท่านบ้าง แม้สักเล็กน้อยก็ยังดี ถึงว่าของนั้นท่านจะหาซื้อเองได้ แต่ท่านย่อมจะมีความรู้สึกว่าของที่ท่านได้รับจากลูกนั้น ท่านได้กินทั้งผลไม้และน้ำใจที่ได้รับจากลูกด้วย

บางคราวด้วยความรักลูก ยังอุตส่าห์แบ่งเอาทำบุญกับพระที่วัดใกล้ๆ และยังคุยให้ท่านฟังด้วยว่า ของนี้ลูกเขาฝากมาให้ รู้สึกว่ามันทำให้ท่านเกิดความอิ่มอกอิ่มใจมิใช่น้อย

ส่วนการ**เลี้ยงน้ำใจ**นั้น จงได้พยายามทำทุกอย่างไม่ให้ขัดเคืองใจพ่อแม่ เมื่อท่านมีความประสงค์จะเอาอะไร หรือจะให้เราทำอะไรแล้ว จงพยายามทำตามที่ท่านต้องการด้วยความเต็มใจ แม้สิ่งนั้นจะไม่ถูกกับความประสงค์ก็ดี หรือเป็นของไม่ควรทำ แต่ไม่ถึงกับเสียหายก็ดี ก็ขอให้พยายามทำตามเถิด อย่าขัดขืนให้ท่านไม่สบายใจเลย จงคอยสังเกตดูว่าสิ่งใดท่านชอบทำ สิ่งใดท่านชอบรับประทาน แม้ท่านไม่ได้บอกขอร้องเรา ก็จงพยายามจัดทำหรือจัดหามาสนองท่าน หากทำได้ดังนี้ ท่านจะปลื้มใจมาก เพราะดีใจว่าลูกรู้จักน้ำใจท่าน

ถ้าบางครั้ง ไม่สามารถจะทำตามความประสงค์ของท่านได้แล้ว ก็อย่าเพิ่งออกปากเถียงหรือคัดค้าน จงเฉยๆ ไว้ก่อน แล้วหาอุบายพูดให้ท่านเข้าใจเองว่า สิ่งนั้นเป็นของผิดหรือเหลือวิสัยที่จะทำได้ อย่างนี้จัดว่าพยายามเลี้ยงน้ำใจของพ่อแม่

ทำบุญอุทิศให้ท่าน

เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน คือ เมื่อท่านต้องตายทำลายขันธ์ไปตามธรรมดาของสังขารแล้ว ลูกก็ไม่ควรแต่จะเศร้าโศกเสียใจร้องไห้รำพัน จนไม่มีจิตใจจะทำฌาปนกิจศพของท่านอย่างไร

ควรจะระงับความทุกข์ใจเพราะเหตุนี้เสีย แล้วกลับมาพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงว่า พ่อแม่เราต้องตายไปตามธรรมดาของคนทุกคนที่เกิดมาแล้วก็ต้องตายทั้งสิ้น ปู่ย่าของเรา ทวดของเราท่านก็ตายไปแล้ว เช่นเดียวกัน และท่านเหล่านั้นก็หาเอาอะไรไปได้สักนิดหนึ่งไม่ แม้สิ่งใดที่ท่านรักดังดวงใจ ท่านก็เอาไปไม่ได้เลย แม้ถึงตัวเราเองก็เช่นเดียวกัน ในไม่ช้าก็ต้องตายไปอีกเช่นเดียวกับท่าน หน้าที่ของเราก็คือ **ต้องทำบุญกุศล อุทิศผลบุญนั้นๆ ไปให้แก่ท่านเท่านั้น** เพราะจะทำอย่างอื่นนั้นก็ไม่ถูกไม่ควร ด้วยว่าท่านไม่มีชีวิตเสียแล้ว จะบำรุงกายบำรุงใจอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะนักปราชญ์กล่าวไว้ว่า...**บุญกุศลที่เราอุทิศไปให้เท่านั้นหากท่านได้มีโอกาสรับอนุโมทนา ก็จะสำเร็จประโยชน์เป็นความสุขความเจริญแก่ท่านได้**

และเราก็ควรทำแต่สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลจริงๆ ไม่ควรทำบาปเลยในการทำฌาปนกิจหรือทำบุญอุทิศให้พ่อแม่นี้ เช่นจะฆ่าเองหรือสั่งให้คนอื่นฆ่า เอาเนื้อสัตว์มาทำบุญก็ไม่ควร หรือจะมีมหรสพ

ให้สนุกสนาน ก็ไม่เหมาะ เพราะไม่ใช่เรื่องบุญกุศล ควรทำแต่เรื่องบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ฟังธรรมเทศนา ตามสมควรแก่กาลเวลาเท่านั้น บุญกุศลที่จะอุทิศไปให้แก่พ่อแม่จะได้เป็นบุญที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่ให้มีบาปอันใดมาเจือปน ซึ่งจะเป็นเวรกรรมต่อไปอีก เพราะมาปรารภการทำบุญให้พ่อแม่เป็นเหตุ

การอุทิศก็ต้องตั้งใจอุทิศด้วยน้ำใจอันสงบ และใสสะอาดจริงๆ ไม่ใช่ทำด้วยความรีบร้อน หรือสักแต่ว่ารินน้ำตรวจจนจบพระยถา... พอเป็นพิธีเท่านั้น

มั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่

มั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ คือกตัญญูหมายถึงรู้อุปการคุณที่พ่อแม่ทำไว้แก่เรา และกตเวทีตอบแทนอุปการคุณของท่าน รวมความว่ากตัญญูกตเวที หมายถึง รู้อุปการคุณที่พ่อแม่ทำแล้ว และตอบแทน เพราะพ่อแม่ชื่อว่าเป็นบุพการีบุคคลของเรา เป็นคนแรกติดกันก่อนผู้ใดทั้งหมด ถ้าเป็นคนอื่นนอกจากพ่อแม่เขาได้ทำอุปการะแก่เราก่อน เขาก็ได้ชื่อว่าเป็นบุพการีบุคคลของเราเหมือนกัน เราก็ควรแสดงกตัญญูกตเวทีต่อผู้นั้นด้วย

สำหรับพ่อแม่นี้ เราต้องมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทีอย่างแท้จริง เพราะในโลกนี้ไม่มีผู้ใดจะเป็นบุพการีของเราก่อนยิ่งกว่าพ่อแม่ และ**เราเกิดมาตลอดชาตินี้ ก็จะมีพ่อได้เพียงคนเดียว และแม่ได้เพียง**

คนเดียวเท่านั้น ถ้าท่านตายแล้วก็หาใหม่อีกไม่ได้ เราจึงต้องมั่นในกตัญญูกตเวทีต่อท่านให้มากที่สุด ทั้งในเวลาที่ท่านยังมีชีวิตอยู่หรือท่านตายจากเราไปแล้ว

วิธีตอบแทนท่าน ก็คือ เวลาท่านยังมีชีวิตอยู่ ต้องพยายามบำรุงเลี้ยงกายและน้ำใจของท่านให้ดีที่สุด ดังกล่าวแล้ว

การตอบแทนคุณพ่อแม่นั้น พระพุทธเจ้าก็ทรงสรรเสริญและอนุญาตว่า แม้ลูกบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์แล้ว จะบิณฑบาตมาเลี้ยงพ่อแม่ก็ไม่ปรับอาบัติ โดยเฉพาะข้อนี้ถ้าเป็นพ่อ...ลูกเป็นพระภิกษุจะบีบนวดอาบน้ำป้อนข้าว ปฏิบัติท่านให้เหมือนกับสามเณรปฏิบัติพระภิกษุก็ได้ ถ้าเป็นแม่... พระองค์ทรงอนุญาตให้เลี้ยงดูได้คล้ายบิดา แต่จะถูกต้องตัวแม่ไม่ได้เท่านั้น อนึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า **แม้ลูกจะเลี้ยงดูให้วิเศษอย่างไร ก็ยังไม่ชื่อว่าแทนคุณพ่อแม่ได้**

ส่วนวิธีที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ได้นั้น ก็คือ เมื่อท่านยังไม่มีศรัทธา ไม่มีศีล ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญา ลูกได้พยายามแนะนำช่วยเหลือ ให้ท่านกลับเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล มีสมาธิ มีปัญญา จึงจะชื่อว่าตอบแทนคุณพ่อแม่ได้

ครั้นเมื่อท่านตายไปแล้ว นอกจากทำบุญอุทิศไปให้ตามประเพณีเช่นนี้ ยังมี**วิธีตอบแทนที่ดีที่สุดอีกวิธีหนึ่งคือ การทำตัวของเรานี้เองให้เป็นคนดีที่สุด** จนกระทั่งตัวเรานี้เป็นผู้บริสุทธิ์สะอาดหมดจดจากกิเลส เป็นสมุจเฉทปหาน สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลก็ชื่อว่าตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ได้ เพราะเนื้อตัว

ของเรานี้ล้วนเป็นของท่านทั้งสิ้น เราได้กำเนิดมาจากท่าน และเติบโตมาด้วยน้ำนมข้าวป้อนของท่าน เรียกว่าตัวท่านกลายมาเป็นตัวเราในบัดนี้

ถ้าเราทำตัวของเราไม่ดี มีความประพฤติทุจริตเหลวไหล จนตัวเราเองได้รับความลำบากและความอัปยศอดสู เสียชื่อเสียง ก็เหมือนทำลายพ่อแม่ ทำความเสื่อมเสียให้แก่วงศ์ตระกูล จัดว่าเป็นผู้อกตัญญูต่อท่านโดยตรง เมื่อท่านทราบด้วยญาณวิถีใดๆ ก็จักโทมนัสเสียใจหาน้อยไม่

ฉะนั้น หากสิ้นบุญพ่อแม่แล้ว เราต้องพยายามระมัดระวังตัวและบำเพ็ญแต่คุณงามความดี หลีกเลี่ยงจากการกระทำชั่วเป็นเด็ดขาด อุตสาห์ปฏิบัติธรรมสร้างฐานะและชื่อเสียงให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

รหัสวิริยะ 1011

พิมพ์ที่ บริษัท รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด
โทร. 0-2517-7445, 0-2918-0192-3, 0-2918-1336-9, 0-2918-1171-2, 0-2540-7860
โทรสาร 0-2917-9072, 0-2918-1218

